

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), 793-834

Geliş Tarihi:05.12.2025 Kabul Tarihi: 05.03.2026

Yayın: 2026 Yayın Tarihi: 31.05.2026

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.1836598>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

SİLAHIN ÖTESİ: ZAFER GAZETESİ'NDE OSMANLI ORDUSUNUN İNSAN, EĞİTİM VE TERBİYE İNŞASI

Fatih ÖZASLAN*

Öz

Bu çalışma, Zafer Gazetesi'nde (14 Mart–13 Eylül 1912) yayımlanan topçuluk, sıhhiye ve terbiye yazılarını nitel metin çözümlemesiyle inceleyerek Osmanlı ordusunda eğitim anlayışının teknik talimle ahlâki ve kurumsal terbiyeyi birlikte hedefleyen bütüncül bir yapıya evrildiğini ortaya koyar. Topçuluk metinleri, gözlem, tersid, çatal teşkili, atış taksimi ve planlı atış adımlarını ölçü ve disiplin kültürü içinde sistemleştirir, sınıflar arası eşgüdüm ile değişen hedefe süratli uyumun doktriner gerekçesini kurar. Sıhhiye yazıları, tabibin mesleki önceliğini korurken harita okuma, kroki, zaman–mesafe hesabı ve emir diline hâkimiyet gibi askeri asgariyi şart koşar, sahra sıhhiyesinin yürüyüşten muharebeye kesintisiz bağlanmasını amaçlar. Terbiye dizisi, neferin zihni ve ahlâki inşasını merkeze alır, birlik duygusu, saldırı iradesi, sükûnet ve sebat ile aile, meslek ve vatandaşlık sorumluluğunu aynı eğitim düzeninde buluşturur, kışla içi mesleki sürekliliği ve toplumsal erdemleri destekleyen pratik öneriler geliştirir. Bulgular, söz konusu yazıların doktrin ve uygulama arasındaki boşluğu kapattığını, komuta dili ve ölçme-değerlendirme kültürü üzerinden müşterek harekâtı güçlendirdiğini ve savaş gücünü neferin bilgisi, dili ve karakterinde kurumsallaştırmayı hedeflediğini göstermektedir. Çalışma, geç Osmanlı askeri dönüşümünü anlamaya katkı sağlar ve güncel askeri pedagoji için aktarılabilir bir çerçeve sunar.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Ordusu, Basın, Eğitim, Zabit.

Beyond the Weapon: The Construction of the Human, Education, and Military Ethos in the Ottoman Army as Reflected in Zafer NewspaperAbstract

Abstract

This study conducts a qualitative textual analysis of artillery, medical and pedagogy pieces published in Zafer to show that military education in the late Ottoman army evolved into an integrated model coupling technical drill with moral and institutional training. The artillery

* Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, fozaslan@aku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8136-6255>
This work is licensed under a Creative Commons BY-NC-ND 4.0

corpus systematizes observation, fall-of-shot reading, bracket formation, fire distribution, and planned fire within a culture of measurement and discipline, grounding inter-branch coordination and rapid adaptation to shifting targets. The medical texts preserve the physician's professional primacy while requiring a military minimum map reading, sketching, time distance calculation, and command language so that field medical support remains continuously aligned from march to battle. The pedagogy series centers on the intellectual and moral formation of the soldier, combining unit cohesion, offensive will, calm and perseverance with family, trade, and civic responsibility, and offers practical measures that sustain vocational continuity and civic virtues within the barracks. Findings indicate that these writings narrow the gap between doctrine and practice, strengthen combined arms via a shared command idiom and assessment culture, and seek to institutionalize combat power in the soldier's knowledge, language, and character. The study contributes to our understanding of late Ottoman military transformation and offers a transferable framework for contemporary military pedagogy.

Keywords: Ottoman Army, Press, Training, Officer

Giriş

II. Meşrutiyet'le birlikte askeri basın, orduda bilgi dolaşımını hızlandıran, yeni araç ve usulleri tartışmaya açan ve subayları ortak bir dil etrafında buluşturan canlı bir alana dönüştü. Resmi çizgide *Ceride-i Askeriye* uzun soluklu bir omurga oluştururken, *Mecmu'a-i Fünun-ı Askeriye*, *Mecmu'a-i Fünun-ı Bahriye* ve *Ceride-i Bahriye* gibi dergiler teknik konuları düzenli biçimde işledi. Bunun yanında özel girişimlerle çıkan *Ordu*, *Donanma Mecmuası*, *Müdafaa-i Milliye*, *Ordu ve Donanma*, *Başçavuş* ve *Zafer* gibi yayınlar, çeviri ve derlemelerle birlikte saha notlarını hızla dolaşıma sokarak ortak kavrayışı güçlendirdi. Bu çeşitlilik, askeri konularda hem kurum içi hem sivil kalemlerin aynı dönemde üretim yaptığı bir iklimi gösterir.

Bu iklim içinde *Zafer* (14 Mart–13 Eylül 1912), İstanbul'da yayımlanan, toplam 28 sayıdan oluşan bir askeri gazetedir (Karaman, 2017, s. 233). Gazete, siyasal çekişmelere girmemeye özen göstererek ağırlığı askeri yazılara verdi ve hedef kitlesini bütün Osmanlı ordusunun subayları olarak tanımladı. Sayfalarında yerli metinlerin yanı sıra *Ordu Dairesi*'nce yayımlanan yazılar ve yabancı ordulardan derlenen metinler, uygulamada karşılığı olan bir dille sunuldu. Düzenli diziler hâlinde ilerleyen yazılar, makineli tüfek ve ağır topçulukta ölçü ve usul adımlarını,

sıhhiyede zamanında ve doğru yerde bulunma gereğini, “Orduda Terbiye / Hayat-ı Zabitan” başlıklarında ise dakiklik, selam, temizlik, okuma-yazma ve görgü kurallarının birlik düzenine nasıl dönüştüğünü anlattı. “Manevralara Dair ve Muharebe Endahtları” gibi yazılar gerçek duruma yakın talimleri örneklendirirken, “Ecnebi Ordularında Neler Oluyor?” köşesi dışarıdaki uygulamaları yerli koşullarla birlikte düşündürdü. Böylece Zafer, savaş gücünün yalnız silahta değil, bilgi, dil ve karakter üçlüsünde kurulduğunu sürekli hatırlatan bir öğretim zemini hâline geldi.

Bu makalenin amacı, II. Meşrutiyet dönemi askeri basını içindeki yerini belirginleştirerek Zafer’i teknik yazılarla meslek yaşamına ilişkin yazıları tek bir öğretilbilir bütün hâlinde toplayan bir gazete olarak okumaktır. Çalışma, topçuluk ve makineli tüfek yazılarında ölçü-usul-komut birlikteliğinin nasıl kurulduğunu, sıhhiyede hekimliğin zaman ve yer okuryazarlığı ile nasıl tamamlandığını, “terbiye” ve “Hayat-ı Zabitan” başlıklarında gündelik alışkanlıkların birlik düzenine ve sahadaki güvenilirliğe nasıl çevrildiğini ortaya koymayı hedefler. Burada hareket noktası, yalnızca ne söylendiği değil, aynı zamanda nasıl öğretildiğidir: örnek emir cümleleri, gerçek duruma yakın hedef tasvirleri, mesafe tayini tartışmaları ve gündelik görgü kurallarının birlik yaşamına çevrilme biçimleri, gazetenin öğretim gücünü görünür kılar.

Literatürde askeri yenileşme çoğu zaman üç ana doğrultuda ele alınır: mektepler ve talim kitapları üzerinden yürüyen kurumsal incelemeler, Trablusgarp ve Balkanlar bağlamında silah, donatım ve ulaştırma düzenine odaklanan çalışmalar, II. Meşrutiyet basınına siyasi saflaşma ve okur çevreleri üzerinden ele alan incelemeler. Bu birikim değerlidir ancak gazetelerin öğrenme ve öğretme işlevi, yani emir dilini sadeleştirip ortaklaştırması, ölçüye dayalı talimi yaygınlaştırması ve gündelik meslek hayatına ilişkin değerleri görünür kılmaları çoğu kez geri planda kalır. Zafer, tam da bu boşluğu dolduran bir örnektir: dış kaynaklı metinler ile yerli deneyimi bir araya getirerek subayların ortak dil ve usulde buluşmasını hızlandırır. Ölçüden sonra hız, kısa ve tekil emir ve yerli koşullara uyarılma gibi öğretilbilir ilkeleri somutlaştırır.

Araştırma şu sorular etrafında ilerler: Zafer’de teknik yazılarıyla ahlâk ve meslek yaşamına ilişkin yazılar hangi köprü kavramlar üzerinden birleşir? Ortak komuta dili ve terim birliği, birlik içi eşgüdümü metin düzeyinde nasıl kurar? “Terbiye” ve “Hayat-ı Zabitan” tartışmalarında haysiyet-geçim-aile meseleleri, disiplin ve sahadaki güvenilirlik ile hangi sebep-sonuç zinciri içinde bağlanır? Bu sorular, askeri basının yalnızca bilgi aktarmadığını aynı zamanda ölçü, usul ve değer üreten kurucu bir dil geliştirdiğini kabul eder.

Bu çalışma nitel metin çözümlemesiyle yürütülmüştür. Metin, Zafer’in 14 Mart-13 Eylül 1912 arasında yayımlanan 28 sayısının tamamının baştan sona taranmasıyla oluşturulmuştur. Analize dahil edilen metinler ardışık sayılarda devam eden yazılarda görülen dizi sürekliliğini taşıması, teknik talim metinleri ile terbiye/meslek hayatı metinlerini birlikte temsil edecek biçimde tür ve tema çeşitliliği sunması ve örnek emir cümleleri, ölçü adımları ile plan/hesap anlatımı gibi öğretim araçları içermesi ölçütlerine göre belirlenmiştir.

1. Personel Düzeni: Geçim, Aile Hayatı ve Zabitan

Osmanlı ordusunun modernleşme sürecinde en çok tartışılan meselelerden biri, yalnızca silah ve teçhizat değil, aynı zamanda personelin yetiştirilmesi, eğitimi ve terbiyesi olmuştur. Çünkü devletin askeri gücünü ayakta tutan asıl unsur, cephede savaşan subay ve neferlerin nitelikleriydi. Bu bağlamda dönemin basınında yer alan yazılar, asker ailesinin korunmasından mekteplerin işleyişine, subayların mesleki gelişiminden ahlaki terbiyeye kadar geniş bir çerçevede değerlendirmeler sunar. Zafer Gazetesi’nde yayımlanan örneklerde de görüldüğü üzere, ordu mensuplarının sosyal güvenliği, disiplin anlayışı ve eğitim kurumlarının işlevi, yalnızca askeri alanı değil, aynı zamanda toplumun bütünü ilgilendiren meseleler olarak ele alınmıştır. Bu genel çerçeveyi somutlaştıran örneklerden biri, gazetenin ilk sayısında Erkân-ı Harbiye Kaymakamlarından Ziya tarafından kaleme alınan “Hukuk-ı Zabitan” başlıklı yazıdır.

Söz konusu yazıda, zabitan ailelerinin yaşadıkları sıkıntılar, Bahriye yüzbaşısı Tahsin Efendi ve ailesi üzerinden çarpıcı bir şekilde ortaya konmuştur.

Tahsin Efendi, zor şartlarda ailesine üç odalı bir ev alabilmiş, ancak erken yaşta vefat etmiştir. Geride biri erkek biri kız iki çocuk ve eşini bırakmıştır. Devletin yetim ve dul maaşı olarak bağladığı 142 kuruş ile fedakâr anne, çocuklarını mahalle mektebine göndermiş, aç kalma pahasına onların eğitimine öncelik vermiştir. Oğlu Nasuhi, hayırseverlerin desteğiyle askeri okula girmiş, ardından eczacılık ve kimyagerlik derecesine yükselmiştir. Maaşıyla ailesini refaha kavuşturmuş, Maltepe hastanesinde görev almış, evliliğini yaparak ailesinin yeni dayanağı olmuştur. Ancak Yemen isyanı sırasında orduda kimyager olarak görevlendirilmiş, kısa süre sonra hastalanarak vefat etmiştir. Ailesi, ondan aylarca haber beklemiş, ardından ölüm haberini alınca tamamen sahipsiz kalmışlardır. Üstelik Evkaf Nezareti, oturdukları evi de vakfa ait olduğu gerekçesiyle geri alarak aileyi daha da perişan etmiştir. Yazar, metnin sonunda bu trajediyi örnek göstererek asker ailelerinin korunması gerektiğini, mevcut yetim ve dul maaşlarının yetersiz olduğunu, dolayısıyla Zabitan Ailesi Sandığı adıyla yeni bir fon kurulmasının şart olduğunu savunmuştur (Kaymakam Ziya, 1912, s. 5-6).

Metin, Osmanlı subay ailelerinin sosyal güvenlik sorunlarını ortaya koymuş, vatan için fedakârlığın yüceltilmesine rağmen geride kalanların sahipsiz bırakılmasının büyük bir çelişki yarattığını göstermiştir. Eytam maaşlarının yetersizliği dul ve yetimleri sefalet içinde bırakmış, bu durum da ordu moralini zayıflatmıştır. Yazar, bireysel hayırseverlik yerine kurumsal bir çözüm olarak Zabitan Ailesi Sandığını önermiş, böylece erken sosyal güvenlik anlayışının Osmanlı'daki izlerini yansıtmıştır. Nasuhi'nin dramatik hikâyesi propaganda gücüyle subaylara doğrudan hitap etmenin aracı yapılmış, Yemen isyanı ve Trablusgarp gibi dönemin sıcak cepheleleri ise bu ihtiyacın tarihsel bağlamını oluşturmuş, sürekli savaş ortamında ailelerin korunmasının acil bir mesele hâline geldiğini göstermiştir.

Zabitanın sosyal durumu ile ilgili bir başka yazıda 5. sayıda yer almaktadır. “Zabitanın Te'hili Meselesi” başlıklı yazıda yazar, daha önce Harbiye Nezareti'nin çıkardığı bir emirnameye dayanarak zabitanın evlenmesi konusunun belli kurallara

bağlanması gerektiğini savunmuş, fakat bu görüşüne çeşitli kesimlerden itirazlar gelmiştir. İşte bu yazıda hem o itirazlara cevap vermekte hem de evlilik meselesini ekonomik, sosyal ve askeri yönleriyle değerlendirmiştir.

Yazar, maksadının zabitanı tehdit etmek ya da hayatlarını zorlaştırmak olmadığını, tam tersine sağlıklı ve mesut ailelerin kurulması gerektiğini belirtir. Ona göre esas tehlike sefalet ve yoksulluktur. Eğer bir zabıt binbaşı maaşına ulaşmamış veya başka bir gelir kaynağı bulmamışsa evlenmesine izin verilmemelidir zira küçük rütbeli subayların maaşları bir aileyi geçindirmek için yeterli değildir. Bunu göstermek için Dersaadet hayatına dair ayrıntılı bir aile bütçesi çıkarır: Kira, yiyecek, giyecek, çocukların mektep masrafları, hastalık ve olağanüstü giderler hesaplandığında aylık 15-17 liralık bir masraf gerektiğini söyler. Oysa mülâzım ve yüzbaşı maaşları bunun çok altındadır. Taşrada hayatın nispeten ucuz olduğu söylene de, oradaki yalıtılmışlık, kadınların evden çıkamaması, çocukların okul bulamaması gibi sorunlar da başka türden sefalet doğurmaktadır. Yazar, evlenmeyi bir hizmetçi tutmaya benzeten itirazlara da karşı çıkar: Evlilik geçici bir kolaylık değil, bütün hayatı şekillendiren bir karardır. Eğer subay, görevi gereği sürekli yer değiştirecekse, ailesini geride bırakmak veya sefalet içinde sürüklemek vicdanen kabul edilemez. Bu yüzden yeterli maddi güvence olmadan evlenmek hem aileyi perişan eder hem de subayın onurunu zedeler. Ona göre zabitan, toplumun en seçkin, en terbiyeli kesimini temsil ettiği için yaşam standartlarının da haysiyetli bir seviyede olması gerekir. Erken ve hazırlıksız evlilik, sefalet doğurur; sefalet ise haysiyeti yıkar (M. C., 1912a, s. 54-55).

Metin, Osmanlı ordusunda subayların aile kurma meselesinin yalnızca özel bir hayat tercihi değil, doğrudan askeri disiplin, toplumsal haysiyet ve modernleşme süreciyle ilgili bir sorun olduğunu göstermiştir. Yazar, ayrıntılı bir aile bütçesi çıkararak zabıt maaşlarının bir haneyi geçindirmeye yetmediğini rakamlarla ispat etmiş, böylece duygusal değil rasyonel bir ikna yöntemi kullanmıştır. İstanbul'un pahalı, taşranın ise ucuz ama geri kalmış hayatı karşılaştırılarak, her iki durumda da subayların onurlu bir yaşam sürmesinin mümkün olmadığı vurgulanmıştır. Bu

durum, erken ve hazırlıksız evliliklerin sefalet doğuracağı, sefaletin de zabitanın haysiyetini zedeleyeceği fikrine bağlanmıştır. Subayların milletin en seçkin kesimi olduğu teziyle onların yoksulluk içinde yaşamasının devlete karşı bir utanç olduğu dile getirilmiş, böylece ekonomik mesele ahlaki bir çerçeveye oturtulmuştur. Ayrıca “üç yüz sene evvelki hayatın devam edemeyeceği” gibi ifadeler, dönemin ilerlemeci-modernist havasını yansıtarak evlilik tartışmasını dahi modernleşme bağlamına taşımıştır. Sonuçta yazı, evlenme hakkı üzerinden Osmanlı ordusunda personel, eğitim ve terbiye meselesinin, ekonomik yetersizlik, sosyal güvence eksikliği ve toplumsal değerlerle nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymuştur.

Bu yazıya cevaben Zafer'in 10. sayısında bir okuyucu mektubu yayımlanmıştır. Bu yazı, Zafer Gazetesi'nin 5. sayısında çıkan “Zabitanın Te'hili Meselesi” başlıklı makaleye doğrudan bir taşra cevabıdır ve özellikle İstanbul merkezli yaklaşımı eleştirir. Yazar, kaleme alınan yazıda verilen bütçe hesaplarının abartılı olduğunu ve taşra şartlarını yansıtmadığını savunur. Ona göre, İstanbul ve Selanik gibi büyük şehirlerde hayat pahalılığı yüksektir; kira, yiyecek ve sosyal harcamalar gerçekten çok masraflıdır. Ancak taşrada durum farklıdır. Şeref ve haysiyetine uygun bir evin aylık kirası iki yüz kuruş civarındadır, yiyecek giderleri de yazıda gösterilenden çok daha düşüktür. Hatta taşrada bekar bir subayın yemek, çamaşır ve kahve için yaptığı masrafın İstanbul'daki rakamların ancak yarısı kadar tuttuğunu belirtir. Bu nedenle, yüzbaşı yahut mülâzım maaşı ile aile geçindirmenin tamamen imkânsız olduğu iddiasını kabul etmez. Ona göre, dikkatli bir bütçeyle, hatta biraz da kanaatkârlıkla küçük rütbeli bir subay evlenip ailesini geçindirebilir. Yazar, evliliğin yalnızca bireysel bir ihtiyaç olmadığını, aynı zamanda millet için yeni nesillerin yetiştirilmesi anlamına geldiğini vurgular. Çocukların eğitimi ve masrafları evlilikten hemen sonra başlamayacağından, subayın rütbesi ilerledikçe bu sorumlulukları üstlenebileceğini savunur. Evliliği, bekarlığın doğurduğu sorunlarla kıyasladığında ise çok daha olumlu görür. Taşrada bekâr zabitanın hayatı oldukça zordur: kahvehaneler erken kapanmakta, sosyal imkânlar sınırlı kalmakta, subaylar yalnızlık ve kısıtlı imkânlar içinde yaşamaktadır. Yazar, bu durumun manevi

yıpranmışlığa yol açtığını, hatta çeşitli hastalıkların kaynağı olduğunu söyler. Bekarların ceplerinde borçla dolaştıklarını, buna karşılık evli subayların daha düzenli ve istikrarlı bir yaşam kurabildiklerini iddia eder. Metinde ayrıca binbaşı rütbesine kadar bekâr kalma önerisi kesin bir şekilde reddedilir. Bir mülâzımın bu noktaya gelmesi yirmi ila yirmi beş yıl sürmektedir. Elli yaşına yaklaşmış bir subayın evlilik kararı almasının hem aile hem de toplum açısından verimsiz olacağını, sağlıklı bir nesil yetiştirilemeyeceğini belirtir. Böyle bir durumda çocuklar daha ilk tahsile başladıklarında babaları yaşlılık ve yorgunluk nedeniyle onlara refakat edemeyecektir. Dolayısıyla evliliğin bu kadar ertelenmesi hem aile düzenini hem de toplumsal faydayı ortadan kaldırmaktadır. Yazarın üzerinde özellikle durduğu noktalardan biri de nüfus meselesidir. Avrupa devletlerinden örnekler vererek, onların nüfuslarının kısa sürelerde katlanarak arttığını, buna karşılık Osmanlı Devleti'nin sürekli savaşlar yüzünden nüfus kaybı yaşadığını hatırlatır. Ona göre Osmanlı nüfusunu korumak ve artırmak için evlilikler kolaylaştırılmalı, genç zabitanın aile kurması teşvik edilmelidir. Evliliğin geciktirilmesi ya da kısıtlanması, zaten kayıplar yaşayan Osmanlı nüfusunu daha da zayıflatacaktır (İsimsiz, 1912, s. 118-119).

Sonuç itibariyle bu yazıda, “Zabitanın Te'hili Meselesi” İstanbul'daki pahalı yaşam koşullarından değil, taşradaki gerçeklerden hareketle değerlendirilir. Bekarlığın sefalet ve yıpranmışlık doğurduğu, evliliğin ise hem bireysel hem de toplumsal düzeyde fayda sağladığı ileri sürülür. Yazar, subayların evliliklerinin geciktirilmesini değil, tam tersine kolaylaştırılmasını savunur ve bu görüşünü Osmanlı toplumunun geleceği, devletin bekası ve nüfus artışıyla ilişkilendirir. Böylece evlilik tartışmasını yalnızca bireysel bir mesele olmaktan çıkararak, doğrudan devletin devamlılığına bağlar.

M. C. isimli yazar bu okuyucu mektubuna 11. sayıda cevap verir. Yazar, evlilik meselesinde esasen büyük bir görüş ayrılığı bulunmadığını, asıl tartışmanın subayların hangi gelir seviyesinde evlenebileceği noktasında yoğunlaştığını belirtir. Ona göre, bir subayın evlenebilmesi için en az binbaşı maaşına denk bir gelire sahip

olması gerekir; mülâzım veya kıdemsiz yüzbaşı maaşıyla aile geçindirmek hiçbir yerde mümkün değildir. Harbiye Nazırı'nın da yeni subaylara evlilikte acele etmemelerini tavsiye etmesi bu görüşü destekler. Yazar, evliliğin yalnızca bireysel bir ihtiyaç değil, milletin geleceği için yeni nesiller yetiştirmek anlamına geldiğini, fakat maddi imkânlar dikkate alınmadan yapılan evliliklerin sefalet doğuracağını söyler. İstanbul ve Selanik gibi pahalı şehirlerde hayat daha zor olduğundan, ucuz taşra şartlarına güvenerek evlenmek tehlikelidir. Ayrıca bekârlığın ahlaki açıdan tamamen güvenli olmadığını, frengi gibi hastalıkların Osmanlı topraklarında da yaygın olduğunu dile getirir. Bunun önüne geçmek için tiyatro gibi kültürel kurumların geliştirilmesini, toplumun terbiyesine yönelik adımların atılmasını önerir. Metin, ayrıca bazı ailelerin kızlarını subaylara vermek istememesini eleştirir. Bunun yanlış bir anlayış olduğunu, askerlik mesleğinin hor görülmemesi gerektiğini savunur. Subay maaşıyla aile geçindireceğini iddia eden kanaatkâr yaklaşımların da gerçekçi olmadığını belirtir; çünkü kadın yalnızca eş değil, aynı zamanda ev işlerinin yükünü taşıyacak kişidir, hastalık veya çocuk doğumu gibi durumlarda bu yük subayın omuzlarına kalır. Bu yüzden maaş yetersizliğinin evlilik için ciddi bir engel olduğunu yineler. Yazar, nüfus meselesine de dikkat çeker. Avrupa devletlerinin nüfuslarının hızla arttığını, Osmanlı nüfusunun ise savaşlarla eridiğini vurgular. Bu nedenle nüfusun korunması ve artırılması için evliliğin tamamen yasaklanmaması, fakat maddi koşulları uygun olmayanların da teşvik edilmemesi gerektiğini savunur. Bekâr subayların medeni bir hayat sürmeleri, okuma salonları ve sosyal faaliyetlerle desteklenmeleri gerektiğini, aksi halde toplum hayatının geri kalacağını söyler (M. C., 1912b, s. 134).

Bu mektup, te'hil tartışmasının geldiği noktada bir sentez arayışı gibidir. Önceki yazılar sert karşıtlıklar yaratırken, bu cevap Avrupa ile Osmanlı'yı kıyaslayarak daha pragmatik bir yol bulmaya çalışır. Yazara göre mesele yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal alışkanlıkların ve ahlaki değerlerin modernleşmesi ile ilgilidir. Avrupa'nın her uygulaması "bize yaramaz" diye reddedilmemeli, fakat birebir de kopyalanmamalıdır; uyarlanabilir yönleri

seçilmelidir. Ayrıca geleneksel aile ve ahlak kalıpları sorgulanmakta, Avrupa'dan esinlenen ama yerli şartlara uyarlanmış bir orta yol önerilmektedir.

Zabitanın te'hili konusunda 16. sayıda da bir okuyucu mektubu bulunur. Yazarı belli olmayan bu metin, Zafer Gazetesi'nin 11. sayısında yayımlanan ve zabitanın evlenme meselesine dair tartışmaya verilen yeni bir cevaptır. Yazar, daha önceki yazılarda Avrupa ordularındaki subayların yaşam biçimlerinin Osmanlı'ya birebir uyarlanamayacağı fikrini hatırlatır, ancak yine de Avrupa deneyimlerinin dikkatle incelenmesi halinde Osmanlı zabitanı için faydalı yönler bulunabileceğini belirtir. Özellikle bekâr kalmak isteyen subaylar için bazı kuralların ve sosyal imkânların geliştirilmesinin mümkün olabileceğini söyler. Metinde dört temel öneri sıralanır. Buna göre, öncelikle subayların belirli bir gelir düzeyine ulaşmadan, yani aylık 2000 kuruşluk tahsisata erişmeden evlenmeleri doğru bulunmamaktadır. Bu görüşün, Avrupa'daki uygulamalardan hareketle ve ikna edici bir tarzda açıklanması gerektiği ifade edilir. İkinci olarak, Avrupa ordularındaki adet ve usullerin Osmanlı zabitanına nasıl uyarlanabileceği tartışmaya açılmıştır; bazı yönlerin bizde de uygulanabileceği, bazılarının ise koşullarımıza uymadığı için benimsenemeyeceği vurgulanır. Üçüncü olarak, Osmanlı toplumunda babadan kalma ve artık çağın gerekleriyle bağdaşmayan bazı alışkanlıkların terk edilmesi, yerlerine Avrupa'dan alınacak ve bize uygun hale getirilecek yeni adetlerin konulması gerektiği belirtilir. Son olarak, atalarımızdan miras kalan fakat artık toplumsal ilerlemeye engel teşkil eden kimi geleneklerin açıkça ele alınarak terk edilmesi, bu süreçte de modernleşme yolunda rehberlik edici adımların atılması gerektiği dile getirilir (İsimsiz, 1912, s. 226).

Bu okuyucu mektubuna 17. sayıda cevap verilmiştir. Bu cevap yazısında yazar, kendisine yöneltilen eleştirileri anladığını fakat Osmanlı toplumunda her meselenin açıkça dile getirilemeyeceğini, bazı konuların tepki çekmemesi için dolaylı ve yumuşatılmış şekilde ifade edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Halkın köklü alışkanlıkları nedeniyle Avrupa'nın âdet ve görgü kurallarını doğrudan aktarmanın tepkiye yol açacağını, bu yüzden kimi reformların zamanla ve dolaylı

yollarla kabul ettirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunu açıklamak için, dışının çocuğa kerpeteni saklayıp “ilaç vereceğim” demesiyle toplumsal ıslahat arasındaki benzerliği kurar; ayrıca yıllar önce Avrupalıların İstanbul'a gelip şehre hayran kaldıklarını, ancak Kumkapı'daki derme çatma mahalleleri ve sokak köpeklerini görünce hayal kırıklığı yaşadıklarını, kendisinin bu konuda utanç duyduğunu ve “köpekler kaldırılmalı” dediğinde çevresindekilerin sert tepki verdiğini anlatır. Ona göre bu örnek, toplumun bazı değişimlere hazır olmadan sert şekilde yönlendirilmesinin fayda yerine tepki doğuracağını göstermektedir. Yazar, amacının kimseyi küçümsemek ya da aldatmak olmadığını, yalnızca reformların tedrici ve ihtiyatlı yapılması gerektiğini vurgular; “Usul ve Âdap-ı Muaşeret” adlı risale kaleme aldığını, bunun zabitan arasında yayıldığını fakat burada önerilen hayat tarzının Osmanlı'da ne ölçüde uygulanabileceğinin toplumsal şartlara bağlı olduğunu belirtir. Böylece Avrupa görgü kuralları faydalı kabul edilmekle birlikte, Osmanlı toplumunda bunların uygulanmasının sınırlı ve aşamalı olabileceği fikri öne çıkarılır (M.C., 1912c, s. 232).

Bu metin, Osmanlı toplumunda modernleşme ile gelenek arasında yaşanan gerilimi gösterir. Yazar, Avrupa'nın görgü ve muaşeret kurallarını faydalı bulsa da bunların doğrudan halka empoze edilmesinin tepki doğuracağını, reformların ancak tedrici ve uyumlu adımlarla hayata geçirilebileceğini savunur. Verilen örnekler, özellikle sokak köpekleri meselesi, toplumun gündelik alışkanlıklar üzerinden modernleşmeye direncini simgeler. Böylece metin, askeri sınıfın yalnızca disiplin ve eğitimle değil, aynı zamanda sosyal yaşamın dönüşümüyle de ilgilendiğini; ancak bu dönüşümün toplumsal hazır bulunuşluk ve kabul görme şartına bağlı olduğunu ortaya koyar.

Zabitlerin aileleri ile ilgili düşünceler Zafer'in 9. sayısında da tartışılmaktadır. Yüzbaşı Avni'nin kaleme aldığı “Hukuk-ı Zabitan” başlıklı yazı askerliği yalnızca bir meslek değil, şan ve şeref ile özdeşleşmiş büyük bir fedakârlık alanı olarak tanımlar. Avrupa ordularındaki gibi soyluluk ya da servet şartına bağlı olmaksızın, Osmanlı'da her kesimden gencin subay olabilmesi, mesleğe eşitlikçi bir

anlam katmaktadır. Ancak bu eşitlik, özellikle fakir kökenli subayların omuzlarına ağır bir yük bindirir. Harbiye'den çıkan genç bir mülâzım, daha meslek hayatının başında ailesine bakmak zorunda kalır; yaşlı annesi, kardeşleri ve ileride kuracağı ailesi onun maaşına muhtaçtır. Zabit maaşlarının darlığı ise bu sorumluluğu taşınmaz hale getirir. Rütbe yükselse bile masraflar artar, evlatların eğitimi, evin geçimi ve toplumsal saygınlığı koruma çabası aileyi sürekli bir sıkıntıya sürükler. Beklenmedik bir ölüm yahut hastalık ise bu kısmen dengelenmiş düzeni yıkar, geride kalan aileyi sefalet ve eytam maaşına mahkûm eder. Yazar bu tabloyu, Osmanlı subay ailesinin tabii hayat levhası olarak aktarır ve bir çözüm arayışına yönelir. Subayların ticaretle uğraşmaları kanunen yasaktır, yabancı sigorta şirketlerine güvenmek ise hem milli sermayeyi dışarıya taşır hem de güvenilmezdir. Bu nedenle önerilen çözüm, devletin himayesinde kurulacak bir “Zabit Aile Sandığı”dır. Böyle bir kurum, subayların ailelerini gelecekteki yoksulluk tehlikesinden koruyacak, onların çocuklarına eğitim ve gelecek sağlayacaktır. Yazar, bu sayede ordunun moralinin güçleneceğini, subayların fedakârlıklarını iki kat artıracaklarını savunur. Metin, “Ailelerimize ne bırakacağız?” sorusuyla biterek, bireysel dramları toplumsal bir sorumluluk bilincine dönüştürür ve zabitanı ortak bir dayanışmaya çağırır (Avni, 1912, s. 103-104)

Zabitle ilgili Zafer'in 24, 25, 26 ve 27. sayılarında Yüzbaşı Mehmed Arif tarafından kaleme alınan “Hayat-ı Zabitan” başlıklı bir yazı dizisi bulunmaktadır. Yazara göre zabitan, ordunun ruhu ve temel direğidir; ordunun disiplin, düzen ve ihtişamı onların hareket ve faaliyetleriyle doğru orantılıdır. Subayların görevi yalnızca günlük birkaç saat talim yaptırmak ya da kâğıt üzerinde emirleri yazıp çizmek değildir; asıl görevleri sürekli olarak askeri bilgi ve teknikleri yenilemek, araştırmak ve uygulamaktır. Çünkü savaş teknolojisi –top, tüfek, kale, siper, balon, tayyare gibi araçlar– her gün gelişmekte, bu gelişmelere ayak uydurmayan ordular ise geri kalmaktadır. Bu yüzden her rütbeden subayın, en alttan en üst seviyeye kadar, askeri ilerlemelerden faydalanması ve ortak bir bilinç içinde hareket etmesi şarttır. Yazar ayrıca Almanya ordusunu örnek gösterir: Alman subayları mesleklerini

yalnızca bir görev değil, aynı zamanda bir tutku olarak görmektedirler. Onlar için en değerli şey askerlik şerefi ve haysiyetidir bu yüzden en yeni askeri yayınları sürekli takip etmekte, mütalaa ve araştırmayı alışkanlık haline getirmektedirler. Yazar da Osmanlı zabitanının bu anlayışı benimsemesi gerektiğini vurgular (Mehmed Arif, 1912a, s. 321).

Yazının 25. sayıdaki devamında Almanya örneği üzerinden zabitanın terbiyesi ve ordu disiplininin nasıl sağlandığı geniş biçimde anlatılmaktadır. Alman ordusu, görünüşte farklı renklere sahip ama kıymet bakımından eşdeğer alaylardan meydana gelmektedir. Bu alayların temel direğini ise zabitanın talim ve terbiyesi oluşturmaktadır. Alay kumandanları yalnızca disiplinin değil aynı zamanda gelişimin de mesulüdür. Almanya'da sırf askeriye için 15 kadar dergiye rağmen her hafta ve her ay yüzlerce eser yayımlanmaktadır. Bir subayın kaleme aldığı eser faydalı olsun olmasın kumandanlarının ve arkadaşlarının takdirine mazhar olmakta, değerli görüldüğünde ise bütün kıtalara tamim edilmekte ve yazara hem mesleki hem manevi itibar kazandırmaktadır. Böylece zabitan sürekli daha iyi eserler vermeye, okumaya ve araştırmaya teşvik edilmektedir. Küçük meblağlarla dergi ve kitap satın almak askeri basını ve matbaaları ayakta tutarken yüzlerce subayın küçük katkılarıyla yayıncılık canlı tutulmakta, bu da teceddüt ve terakkinin devamını sağlamaktadır. Osmanlı ordusunda ise 25–30 bin zabitan bulunmasına rağmen ancak birkaç askeri dergi ve nadiren yeni eser yayımlanabilmektedir. Bunun sebebi de subayların okuma ve yazma arzusunun zayıflığı olarak gösterilmektedir. Ardından Alman ordusunun aile düzeni tasvir edilmektedir. Her alay bir aile gibi görülmekte, kumandanlar ailenin reisi, subay ve erler ise fertleri kabul edilmektedir. Aile hayatı yalnızca talim alanlarında değil gazirolarda, toplantılarda, gezilerde, eğlencelerde de birlikte yaşamakta, dayanışma ve ortak sorumluluk bilinci pekiştirilmektedir. Her ferdin davranışları dikkatle izlenip eksikler tenkit edilmekte, gayretli olanlar ise takdir edilmektedir. Böylece disiplin kusursuz işleyen bir makine düzenine dönüşmektedir. Bu intizamı açıklamak için bir Alman bölüğünün günlük işleyişi ayrıntılarıyla verilmektedir. Emirlerin deftere geçirilmesi, ertesi günün görevlerinin

daha akşamdan hazırlanması, zabitanın erkenden bilgilendirilmesi ve tüm birliğin vaktiyle hazır edilmesi örneklendirilmektedir. Ayrıca Alman zabitanının yalnızca günlük görevlerle değil, yıl boyunca zorunlu akademik ve pratik faaliyetlerle meşgul olduğu vurgulanmaktadır. Konferans vermek, askeri makale yazmak, harita ve kroki çalışmaları yapmak, seferberlik tatbikatları yürütmek ve mesafe ölçümleri yapmak gibi faaliyetler her subay için mecbur tutulmaktadır. Bu sayede zabitanın boş vakit bırakılmadan sürekli okumaya, araştırmaya ve kendini geliştirmeye yöneltildiği belirtilmektedir. Osmanlı zabitanının da benzer bir disiplin ve ilmi gayretle çalışması gerektiği ima edilerek modernleşme yolunda Alman sisteminin örnek alınmasının elzem olduğu dile getirilmektedir (Mehmed Arif, 1912b, s. 330-331).

Yazının 26. sayıdaki kısmında Alman zabitlerinin yoğun ve disiplinli yaşam tarzı ayrıntılarıyla aktarılır. Alman subayları öyle ağır bir iş yükü altındadır ki kişisel işlerine ayıracak vakit bulmaları neredeyse imkânsızdır. Sabahın erken saatlerinden itibaren talim, ders hazırlığı, teftişler, idman, nişan atışları, konferanslar, harp oyunları, toplantılar ve akşamları da balo veya davetlerle günleri kesintisiz bir şekilde doludur. Genç bir mülâzımın 24 saatlik yaşamı örnek verilerek, neredeyse hiç dinlenmeden ders hazırladığı, sabahları talim yaptırdığı, öğleden sonra idman ve görevlerle uğraştığı, geceleri de balolara ve sosyal toplantılara katılmak zorunda olduğu anlatılır. Uykusuz, yorgun ve yıpranmış olsa da ertesi gün görevini aksatmaz, geç kalmaz ve hiçbir şekilde şikâyet etmez. Disipline aykırı davranışların ise hemen istifaya zorlandığı vurgulanır. Bu kadar ağır şartlarda çalışıp 8-10 yıl sabretmeden bir üst rütbeye yükselemeyen Alman zabiti, düşük maaşına rağmen şıklığından, tertibinden ve onurlu görünüşünden taviz vermez. Ailesinden destek almak zorunda kalsa da mesleğin sağladığı büyük şeref, zenginleri ve soyluları dahi zabıtlığe çekmektedir. Zira Almanya’da subaylık, baronluk ve kontlukta daha itibarlı kabul edilir. Bu yüzden zabitler sıradan halkla fazla ilişki kurmaz, her yerde üniformalarıyla ayrıcalıklı bir konumda bulunurlar. Aynı zamanda Alman subaylarının kibarlığı ve centilmenliği sürekli gözetilir. Temizlik, düzgün kıyafet, zarif tavırlar, balolarda ve toplantılarda daima dikkat çekici bir duruş onların temel

ilkelerindedir. Bunun yanında rütbe ve kıdem kurallarına katı şekilde uyulur. Sofrada, sokakta, talimde her şey kıdem sırasına göre düzenlenir. En ufak bir intizam eksikliği hoş görülmez, selam vermek ise neredeyse dini bir vecibe gibi görülür. Bir asker, subay üniformasını gördüğünde derhal saygıyla selam vermek zorundadır. Bu selam, yalnızca bir nezaket değil, ordudaki hiyerarşinin, disiplinin ve karşılıklı saygının en önemli göstergesidir. Böylece selam, hem küçükler için itaatın hem büyükler için şefkatin işareti, kısacası ordunun manevi bağlarını güçlendiren temel bir unsur olarak tanımlanır (Mehmed Arif, 1912c, s. 343).

“Hayat-ı Zabitan” yazılarının sonuncusu 27. sayıda yer almaktadır. Bu sayıda Alman zabitlerinin mesleki hayatında öne çıkan üç temel özellik vurgulanıyor: intizam ve ciddiyet, dakik hareket ve heves ile gayret. Alman subayları, görevle özel hayatı kesin çizgilerle ayırmayı öğrenmişlerdir. En samimi arkadaşlık ilişkilerinde bile talim meydanına veya resmi görev alanına girildiğinde laubaliliğe asla izin verilmez. Dün gece bir eğlencede son derece samimi görünen iki zabitin, ertesi gün görev başında son derece ciddi ve mesafeli davranmaları buna örnek olarak gösterilir. Talim onlar için yalnızca bir görev değil, esasen efrada bir şeyler öğretme sorumluluğudur. Bir hareketin tam anlamıyla doğru icra edilmediğine kanaat getirinceye kadar defalarca tekrar ettirirler. Hata devam ederse sorunu askerde değil, kendi yöntemlerinde arar ve talim usulünü değiştirirler. Bu yaklaşım, zabitin sorumluluğu ve öğreticilik yönünü öne çıkarır. Dakik olmak ise Alman ordusunda neredeyse kutsal bir ilkedir. Bir subayın bilgi eksikliği veya küçük hataları mazur görülebilir, fakat görevine bir dakika geç kalması affedilmez. Ne erken ne de geç dakikası dakikasına hareket etmeleri beklenir. Bu disiplin yalnızca talimlerde değil, derslerde, içtimalarda, yemeklerde, hatta özel randevularda bile geçerlidir. Çünkü onların düsturu zaman kıymettir anlayışıdır. Üçüncü unsur olan heves ve gayret, Alman zabitlerinin en belirgin özelliklerindedir. Yıllardır aynı tatbikatı yapan bir yüzbaşı bile hâlâ yeni mezun bir mülâzım kadar gayretli davranır. Çünkü orduda rekabet güçlüdür. Bir önceki yıl birinci olan subay, sonraki yıl geri

kalmayı asla kabul etmez. Bu ruh hali hem bireysel hem de kolektif düzeyde sürekli ilerleme ve yenilenme isteğini diri tutar (Mehmed Arif, 1912d, s. 355-356).

2. Eğitimde Ölçü, Usul ve Ortak Komut Dili

Personel başlığında ortaya konan tablo, meselenin yalnız maaş ve tayinatla sınırlı olmadığını; vazifenin ağırlığını taşıyacak bilgi, usul ve müşterek işleyişe ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir. Bu yüzden şimdi odağı eğitime çeviriyoruz. Makineli tüfek ve ağır topçu yazılarında görülen yöntemli atış, gözlem—düzeltme zinciri, hedefin yapısına göre düzenlenen ateş, kısacası işi usulünce yapma kültürü; personel tartışmalarında dile gelen yükü hafifleten asıl imkândır. Eğitim bölümü, bu imkânı sahaya tercüme eden talim ve tatbikatı bütün yönleriyle izah etmektedir.

Askeri eğitimle ilgili ilk yazı, Zafer'in 3. sayısında Yüzbaşı Mehmed Ârif tarafından kaleme alınan "Makineli Tüfenklerin Ehemmiyetleri ve Endahtları Hakkında Birkaç Söz" başlıklı makaledir. Yazara göre makineli tüfeğin etkisiz olduğu yolundaki yaygın kanaat silahın tabiatından kaynaklanmamaktadır. Bu kanaat eğitim, usul ve sevk ve idare eksikliğinden doğmaktadır. Metin bu bakımdan açık bir tez ortaya koymaktadır.

Yazara göre yakın mesafede başarı, ateş hüzmesinin hedefe çok süratli bir biçimde bindirilmesiyle sağlanmaktadır. Uzak mesafede başarı ise yan tashihatın yani rüzgâr payının ve kerte atışının yani hedef hattını sağa sola kontrollü biçimde süpürmenin disiplinli şekilde uygulanmasıyla elde edilmektedir. Yazar dar cephele hedeflere nokta atışı ısrarının yanıltıcı bir beklenti olduğunu belirtmektedir. Mesafe tayinindeki kaçınılmaz hatalar ve namlunun tabii olarak sağa doğru inhiraf etmesi isabeti düşüren başlıca etkenler arasında sayılmaktadır. Çözüm bireysel maharete bırakılmamalıdır. Çözüm standartlaştırılmış işleyişte görülmektedir. Yazara göre hedef takım içinde paylaştırılmakta, her tüfek kendisine ayrılan sektörü kumanda edilen nişangâh ve kerte ile taramakta, aralıklar ise ateşle kontrol altında tutulmaktadır. Metnin asıl ağırlık noktası, makineli tüfeği usta nişancı efsanesinden kurtarmakta ve silahı tek bir maharetli erin elinden çıkarıp birlik düzeyinde müşterek bir hareket düzenine bağlamaktadır. Yazar başarısız denemelerin silah kötü

düşüncesiyle açıklanmasını reddetmektedir. Ona göre sonuç alınamamasının sebebi ölçülebilir düzeltmelerin yani yan payın ve kerte ayarının eksik kalmasıdır. Ayrıca rollerin yeterince açık çizilmemesi yani tüfek, gözlemci ve irtibat unsurlarının uyumlu işlememesi de önemli bir zaaf olarak gösterilmektedir. Tekrarla kazanılan hiss-i istimalin yani silahı kullanma duygusunun yerleşmemiş olması da bu tabloya eklenmektedir. Yazarın görüşüne göre endahat nizamnamesine riayet yalnızca şekle bağlı bir disiplin değildir. Bu riayet başından sonuna kadar bir performans kültürünü temsil etmektedir. Bu kültür standart işaretlerin anlaşılır olmasını, süratli geri bildirim, hedefin dakik şekilde değiştirilmesini ve israfı önleyen ateş paylaşımını gerektirmektedir (Mehmed Arif, 1912e, s. 29-30).

Makineli tüfeklerle ilgili bir başka yazı Zafer'in 8. sayısında "Makineli Tüfenklerde Kalkanların Fayda ve Mahzurları" başlığıyla yer almakta olup Yüzbaşı Mehmed Ali imzasını taşımaktadır. Yazar, kalkanı yalnızca nişancıyı örten bir levha olarak görmemekte, bunu keşif, hareket kabiliyeti ve ateş idaresiyle birlikte ele alınması gereken bir unsur şeklinde tarif etmekte ve Avrupa ordularında kimi birliklerin kalkanlı, kimilerinin kalkansız düzen kullanmasının sahada tereddüt yarattığını söylemektedir. Mehmed Ali, kalkanı tek başına bir korunma aracı saymanın hatalı olduğunu öne sürmekte; kalkan takılmış bir makineli tüfeğin mevziini uzaktan belli eden bariz bir işaret ortaya çıkardığını, bunun da özellikle topçu ateşi bakımından kolay hedef anlamına geldiğini bildirmektedir. Ayrıca kalkanın sökülüp takılması için ilave personel ve süre gerektiğini, bu yüzden yoğun ateş altında yer değiştirmeyi zorlaştırdığını ifade etmekte; buna ek olarak kalkanın nişancının görüş sahasını daraltarak hedefteki yan ve derin hareketleri zamanında sezme imkânını kestiğini dile getirmektedir. Nişan hattı yükseldiğinde kalkan ile zemin arasında bir boşluk açıldığını, bu boşluğun kazma ve kürekle kapatılmadıkça gerçek anlamda muhafaza sağlamadığını ileri sürmektedir. Bununla birlikte yazar, kalkanın atıcı üzerinde cesaret artırıcı bir tesir yarattığını kabul etmekte; fakat yalnız kalkan gerisinde yetişmiş personelin kalkan bulunmadığı hâllerde sebatta zorlanabileceği konusunda uyarılmaktadır. Talimnamelerin gizlilik ve örtü esasına

dayandığını hatırlatmakta; mevzi düşman tarafından kesin olarak teşhis edilmeden kalkan kullanılmamasını tavsiye etmekte; kalkanın ancak mevzi zaten açığa çıkmışsa, uzun süreli savunma yapılacaksa, tahkimat sırasında namlu açıklığını geçici olarak kapatmak gerekiyorsa yahut cenahta tek bir tüfeğin mecburen açıkta kalması söz konusuysa işe yarar olduğunu söylemektedir. Son kertede kalkanın şartlara bağlı bir yardımcı vasıta olduğunu, asıl belirleyici unsurların usule dayalı eğitim, düzenli atış disiplininin yerleşmesi ve ateş altında emniyetli yer değiştirme tertibinin doğru kurulması olduğunu belirtmektedir (Mehmed Ali, 1912, s. 94-95).

Gazetede makineli tüfeklere dair bir diğer metin Yüzbaşı İsmail Hakkı'nın kaleme aldığı "Makineli Tüfenkler Kesik Atış ile Mesafeyi Nasıl Bulurlar" başlıklı yazı olmaktadır. Bu metin, makineli tüfeklerde mesafe tayininin esasen kesik atış usulüne dayandığını ve bu usulün birlik düzeni içinde tarif edilmekte olduğunu bildirmektedir. Yazara göre han teli metresi, harita ya da gözle tahmin kullanılmakla beraber makineli tüfek fiiliyatta mesafeyi kendi ateşiyle bulmakta ve bu nedenle pratik ölçü doğrudan silahın verdiği geri dönüş üzerinden kurulmaktadır. Kesik atışın amacı hedefi 25 ila 50 mermilik iki ardışık hüzmeye arasına almak ve bu şekilde bir çatal meydana getirmektir; ilk hüzmeye hedefin önüne, ikinci hüzmeye arkasına düşmekte, üçüncü hüzmeye ise hedefe isabet etmektedir. Bununla birlikte gereğinden fazla kesik atış yapılmasının zaman ve cephaneye israfına yol açtığı belirtilmektedir. Uygulamanın bölük komutanının tayin ettiği nişan noktası etrafında takım tarafından sıra ile yürütülmekte olduğu, zor durumda bütün bölüğün tek noktaya kesik atış yapmaya sevk edilebildiği ifade edilmektedir. Metin, tersidatın yani düşen mermilerin yerinin gözle teşhisinin başarının anahtarı olduğunu vurgulamaktadır. Tersidatın mesafeye, arazi cinsine, zeminin yapısına ve hava şartlarına bağlı olarak değişmekte olduğu; kuru ve toz kaldıran zeminlerin teşhisi kolaylaştırmakta olduğu; ıslak, çayırılık yahut çalılık zeminlerin ise gözlemi güçleştirdiği belirtilmektedir. Hedefin gerisinde ani bir çukurluk bulunduğu durumda çatalın kurulamadığı; bu hâllerde takribi endahtın devreye girmekte olduğu ve bu yöntemde kısa nişangâhtan başlanıp hüzmelerin tedricen hedefe yaklaştırılmakta olduğu, mümkünse yandan toz

kaldıran bir satır seçilerek tersidatın yine sağlanmakta olduğu bildirilmektedir. Rüzgârın hüzmeyi saptırmakta olduğu ve dumanı dağıtarak gözlemi zorlaştırmakta olduğu da eklenmektedir. Yazı, kesik atış tamamlandıktan sonra birliğin tesir endahtına süratle geçmesinin, gerektiğinde mesafeyi ateş içinde denetlemeyi sürdürmesinin ve bütün bu safhaları talim yoluyla alışkanlık hâline getirmesinin zorunlu olduğunu belirtmektedir (İsmail Hakkı, 1912a, s. 189).

Zafer Gazetesi'nde makineli tüfeklerle ilgili son olarak 25. sayıda "Makineli Tüfenlerin Muharebe Endahtına Hazırlık Talimleri" başlıklı yazı bulunmaktadır. Metin, makineli tüfeklerin muharebe atışından önce mutlaka planlı ve kuralına uygun bir hazırlık talimi görmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yazar, hazırlık talimi yapılmadan girilen muharebe atışlarında yalnızca cephane israfı ve zayıf sonuç ortaya çıktığını belirtmekte; talimde ciddiyet ve düzen arttıkça sahadaki başarının aynı ölçüde yükseldiğini bildirmektedir. Hedeflerin gerçeğe yakın biçimde seçilmesi ve yerleştirilmesi esas kabul edilmekte; sabit hedefler (baş, göğüs, gövde, makineli tüfek, topçu, süvari) ile hareketli hedefler (mühimmatlı er, atlı, bisikletli, düşer-kalkar tahta/muşamba hedefler vb.) birlikte kullanılmaktadır. Hedef sayısı ve dağılımı bir tüfeğe bir hedef gibi ölçsüz uygulamalardan kaçınacak şekilde birlik ölçeğine göre düzenlenmektedir. Hazırlık taliminin icrası arazinin şartlarına dayandırılmakta; tek tüfek, takım ve bölük düzeyinde uygulanmaktadır. Talimde esas olan, hızla mevziye girme, süratle atış açma, hedefi bulma, mesafeyi kısa sürede tayin etme ve hedef değişikliğine çabuk uyum sağlama becerileridir. Bu amaçla ilk aşamada kesik atış ile mesafe bulunmakta (çatal veya takribi usul), ardından tesirli sürekli atışa geçilmektedir. Yazar, düz avcı hattının taranması, kırık hatta siper arkasındaki unsurların bastırılması, orman kenarı ve köprü gibi kilit arazi kesimlerinde derinlik ve enine tarama, rüzgârlı havada yandan pay-yan kerte kullanımı, süratle ilerleyen veya geri çekilen unsurlara atış, keşif kolu ve karargâh unsurlarının engellenmesi gibi çok sayıda senaryoyu sistematik bir liste halinde hedef ve maksat eşleştirmesiyle sunmaktadır. Bu listede hemen her durumda atışın paylaşımı (taksim), idare-inzibat (ateş düzeni) ve kerte taraması temel yöntem olarak

yer almaktadır. Metin, arazi ve hava şartlarına uyarlanan gözlemi (toz-dumanla düşüş noktası görme), yandan tersidat alma ihtiyacını ve mesafeyi atış içinde sürekli denetlemeyi eğitimin ayrılmaz parçası olarak göstermektedir. Son kertede hazırlık talimlerinin, önce münferit tüfek, sonra takım, ardından bölük düzeyinde artan bir yoğunlukla ve tekrar ile yürütülmesi istenmektedir. Yazar, bu usul ve disiplin yerleştiğinde muharebe endahlarında güvenilir ve yüksek verim elde edileceğini ifade etmektedir (İsmail Hakkı, 1912b, s. 335-336).

Bu yazı dizisi, Osmanlı ordusunda makineli tüfeğin bir yeni silah merakından ziyade kurumsal bir mesele olarak ele alınmakta olduğunu göstermektedir; başka bir deyişle konu teknoloji değil teşkilat ve talim meselesi hâline gelmektedir. Metinler, ateş gücünün artık bireysel kabiliyet ya da kahramanlık anlatısıyla meşrulaştırılmaktan çıkarıldığını ve küçük birlik ölçeğinde tanımlanmış roller, tekrar edilen müşterek eğitim ve disiplinli sevk ve idare üzerinden düşünülme ortaya koymaktadır. Bu durum, orduda ateşin artık rastgele bir beceri değil, standardı olan ve denetlenebilir bir işleyiş olarak kavranmakta olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca bu metinler, Osmanlı askeri kamuoyunda makineli tüfeğin yalnız teknik nitelikleriyle değil, savaşta hayatta kalma, moralin idaresi, birlik bütünlüğünün korunması ve muharebe öncesi hazırlığın zorunlu kılınması gibi daha geniş örgütsel sorularla beraber tartışılmakta olduğunu göstermektedir. Son kertede bu yazılar, Osmanlı ordusunda ateş gücünün zihniyetini değiştirmekte ve makineli tüfeği tek bir erin maharetiyle özdeşleşen bir alet olmaktan çıkarıp, kuralları olan, tekrarlar yerleşen ve komuta kademesi tarafından yönetilen kolektif bir muharebe sistemi olarak konumlandırmaktadır.

Zafer Gazetesi'nde makineli tüfekler etrafında kurulan tartışmalar, ateş gücünün artık tek bir erin cesaretine değil, bütün bir birliğin usul, disiplin ve müşterek talimine dayanmakta olduğunu göstermektedir. Bu anlayış yalnız hafif silah düzeyinde kalmamakta, ateşin idaresini ordunun genel muharebe düzeninin merkezine yerleştirmektedir. Aynı zihniyet ağır topçuluk eğitiminde de görülmektedir. Topçuluk yazılarında isabet, menzil tayini, hedef tespiti, komuta ve

gözetleme ilişkisi gibi başlıklar kişisel maharete bırakılan işler olarak değil, önceden tarif edilmiş adımlar hâlinde öğretilmesi gereken bir tertip olarak ele alınmaktadır. Böylece makineli tüfek için geliştirilen standartlaştırılmış ateş idaresi fikrinin batarya ölçeğine taşınmakta olduğu ve piyade ile topçu ateşinin aynı disiplin dili içinde düşünülmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle ağır topçuluk eğitimi yalnız başka bir teknik konu değil, aynı zamanda aynı ordunun aynı savaş anlayışının devamı olarak okunmalıdır.

Zafer Gazetesi'nin birçok sayısında topçuluk eğitimiyle ilgili yazılar yer almakta olup ilk metin gazetenin 7. sayısında yayımlanan "Ağır Topçuluğa Dair Musahabeler" başlıklı yazı olmaktadır; bu metin ağır topçuda isabetin temelini çatal atışı-yan düzeltme-daraltma dizgesi üzerine kurmakta ve bunu bir disiplin meselesi olarak tanımlamaktadır. Yazara göre çatal için harcanan zaman ve cephane kayıp değil isabetin güvencesi sayılmaktadır; 4.000 metre ve üzerindeki hedeflerde kaba düzeltmeye 400 metrelik adımlarla başlanmakta, ardından çatal 100 metreye kadar daraltılmaktadır. Rüzgâr, barut dumanı, zemin yapısı ve arazi kırıkları düşüşlerin okunmasını güçleştirdiğinde yan düzeltme zorunlu görülmekte; kısa ve uzun ayrımı kesinleşmeden sürekli ateşe geçilmemesi istenmektedir. Komuta ve gözetleme görev paylaşımı açık biçimde çizilmekte, gözlem ve ölçüm yetkisi tek elde toplanmakta ve komut zinciri sade tutulmaktadır. Uygulamada gözetleme yerinde ölçülen açının bataryaya süratle ve tekrarlanabilir biçimde aktarılması esas kabul edilmekte; dürbünle bir sıfır hattı sabitlenmekte, yeni hedefe dönüldüğünde okunan açı basit bir şema ve cetvel yöntemiyle yan değerine çevrilmekte ve bu değer haritadan alınan mesafeyeleştirilmektedir. Alıştırmayla bu işlemin birkaç saniyede tamamlanabildiği ve doğruluk ihtimalinin yüksek olduğu belirtilmektedir. Ayrıca yan mevziler ve temdit eden topçu düzenlemeleri sebebiyle atış yönünün komşu bataryaların eksenini kısıtlamaması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Yazı, çatal sağlandıktan sonra piyade hücumu yaklaşmaya kadar ateşin sürdürülmesini ve hücum ânında ateşin geriye çevrilerek düşmanın baş kaldıramayacak hâle getirilmesini önermektedir. Son kertede metin, hızın ancak doğru ölçü kurulduktan

sonra anlam kazanmakta olduğunu, doğru ölçünün ise standart adımlar ve sade bir aktarım tekniğiyle güvence altına alınmakta olduğunu ifade etmektedir (Şefik Avni, 1912a, s. 78-79).

Zafer Gazetesi'nin 10. sayısında yayımlanan "Ağır Topçu Endaht Ta'limnâmesine Dair Müsâhebelerden" başlıklı metin, 7. sayıda kurulan ölçü ve usul çerçevesini saha atış düzenine taşımakta ve karar alma süreçlerini sadeleştirmektedir. Yazıya göre çatal daraltılırken rüzgârın ve zeminin etkisi veriye dayalı olarak izlenmekte, düzeltme kararları gecikmeden verilmekte ve amaç ölçüyü hızla güvenilir bir aralığa indirmek ve isabeti istikrarlı kılmak olmaktadır. Metin, hedefin yapısına göre atış ritminin ayarlanmakta olduğunu bildirmekte, hedef yarı açık ve yarı kapalı ise önce açık bölümün susturulmakta olduğunu, ardından kapalı kesimin hattın bütününe yayılmış bir tarama ile baskı altına alınmakta olduğunu, açık kesim kanatta ise yoğunluğun o kanattaki top üzerine kaydırılmakta olduğunu açıklamaktadır. Düşmanın atış düzenini çözmesini engellemek için grup sırasının bilerek düzensiz tutulmakta olduğu, buna karşılık ölçünün sistemli kaldığı belirtilmektedir. Şarapnel örtüsünün sayısal kuruluşu da açık biçimde tarif edilmekte, şarapnel konisinin genişliği top sayısı ile birleştirilmekte, tabur aralıkları düşülmekte ve buradan yan taksimi çıkarılmakta, komuta cümlesi ise kaç yan ve hangi toptan başlama şeklinde açık ve tek anlamlı bir dile indirgenmektedir. Görüşün zayıf olduğu hallerde yayılım genişliğinin kontrollü biçimde artırılmakta olduğu, kuvvetli rüzgârda kısa ve uzun ayırımının daha seyrek ve belirgin gruplarla teyit edilmekte olduğu ifade edilmektedir. Gözetleme ile batarya arasındaki iş bölümü tek bir komut dili etrafında toplanmakta, böylece ölçüm ile icra arasındaki kopukluk giderilmektedir. Sonuç olarak metin, ağır topçunun talimnameden saha uygulamasına geçişinde iki temel dayanak ortaya koymakta, bunlar hedef yapısına göre hesaplı yayılım ile standartlaştırılmış komut dilidir. Bu iki dayanak karar süresini kısaltmakta ve isabet dağılımını tutarlı biçimde sıkılaştırmaktadır (Şefik Avni, 1912b, s. 125-126).

Zafer Gazetesi'nin 11. sayısında yayımlanan devam yazısında ağır topçu atışının ölç-düzeltil-uygula düzeni içinde yürütülmekte olduğu ve özellikle geçiş anlarının açık kurallarla yönetilmesi gerektiği belirtilmektedir. Yazara göre çatal en hızlı ve en okunaklı düşüş bilgisini veren takım üzerinden kurulmalıdır; böylece ilk güvenilir veri en kısa sürede elde edilmektedir. Aynı hedefe farklı mühimmatla geçilirken namlu boşaltma ânında gözlemin kesilmemesi gerektiği vurgulanmakta, batarya kumandanının hedefin durumunu izlemeye devam etmekte olduğu, takım kumandanlarının ise atış hızını bilinçli biçimde düşürerek düzeltmeyi kolaylaştırmakta olduğu bildirilmektedir; bu yaklaşımın amacı hızı ölçüden sonra devreye almak ve komuta zincirini sade tutmaktır. Yazara göre mesafeye bağlı düşüş payı nicel bir çerçeveye bağlanmakta, kabul edilen sapma sınırı aşırsa irtifa ve mesafe derhâl düzeltilmekte, yukarı alma miktarı top sınıfına göre zaten önceden belirlenmiş bulunmaktadır. Yeni hedefe, eski hedef istikametinde namlu boşaltmadan geçişin ancak iki hedef arasındaki mesafe bağı elverişli ise sonuç vermekte olduğu; aksi durumda kısa düşüş ve büyük irtifa hatası riski doğmakta olduğu ifade edilmektedir. Hedef alanı genişlediğinde şarapnel örtüsünün teneşir mantığıyla kurulması istenmekte, kademelerin birbirini yalnız temas ettiren gevşek halkalar hâlinde değil bilinçli biçimde kesişecek ve boşluk bırakmayacak tarzda yerleştirilmesi önerilmekte, bu sayede isabet alanının süreklilik kazandığı ve cephaneye planlamasının israfına düşmeden yapılabildiği belirtilmektedir. Hareketli hedeflerde ritim ve sıra daha da belirleyici kabul edilmekte; önce çatal kurulmakta, münferit ve kontrollü atışla isabet hattı yakalanmakta, ardından adi atışa geçilmekte, hedef yaklaşırken ne zaman namlu boşaltılacağı ve hangi yeni mesafenin verileceği önceden tayin edilmiş eşiklerle belirlenmektedir. Yazara göre bu düzen önce güvenli ölçü, sonra hız ilkesini sahaya taşımakta, karar süresini kısaltmakta ve hatanın büyümeden yönetilmesini sağlamaktadır. Metin son olarak dil ve terim birliğinin önemine işaret etmekte; sınıf içi komutların tek anlama gelecek biçimde kullanılmasının ve özellikle ağır atış ile seri atış gibi tabirlerin karıştırılmamasının zorunlu olduğunu bildirmekte, bu çerçevede batarya kumandanının gözetim ve genel

tertibini tuttuğunu, takım kumandanlarının ise kendi toplarının ritmini ölçüye uydurmakta olduğunu belirtmektedir. Böylece 11. sayıdaki bu metin, önceki sayılarda kurulan yöntemi uygulama anına indirgemekte, mesafe ve irtifa düzeltmesini sayısal kurallara bağlamakta, mühimmat geçişini ve hareketli hedef takibini standart bir sıraya yerleştirmekte ve ağır topçu ateşinin karar mantığını yeknesaklaştırmaktadır (Şefik Avni, 1912c, 139-141).

Zafer Gazetesi'nin 13. sayısında yer alan metinde tartışmanın odağının sahada aynı anda birden fazla hedef belirlediğinde ağır topçunun hangi usulle yönlendirilmesi gerektiği olduğu belirtilmekte, yazara göre talimnamedeki genel ilkeye bağlılık sürmekle birlikte eski hedeften türetilen açı ve düzeltmelerle yeni hedefe dönme yaklaşımı pratikte hata biriktirmektedir; rüzgâr, ısı ve basınç gibi etkenlerin yön değiştiğçe mesafe farkını farklılaştırmakta olduğu, bir istikamette doğru olan düzeltmenin başka bir istikamette yanlıgı üretebilmekte olduğu ifade edilmekte ve bu nedenle sıfır hattının doğrudan yeni hedefe tatbik edilmesi, yani yeni hedef için baştan temiz bir ölçü alınması gerektiği savunulmakta, hızın ancak doğru ölçü güvence altına alındıktan sonra anlam kazandığı vurgulanmaktadır. Yazar, mevzilenme ve hedefe yönelme sürecinde ara kademe usullerinin karışıklık doğurduğunu düşünmekte ve yalın bir icra sırası önermekte; batarya dürbününün sıfır çizgisi sabitlenmekte, top başlarında nişangâha hizalanmış kasatura benzeri işaretlerle her top hatt-ı asliye takriben getirilmekte, ardından gözlem noktasında okunan açı tek tek toplara aktarılmakta, bu aktarımın sözle ve basit rakamlarla yapılması ve top çavuşlarının inisiyatifine bırakılan belirsiz esas açılar yerine her topa somut bir değer verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu usulde yeni hedef belirlediğinde eski açıyı tadil et, üzerine bir de yan cebir ekle gibi çift katmanlı işlemler yerine her seferinde doğrudan ölçüye dayalı tek bir adım uygulanmakta olduğu ileri sürülmektedir. Metin ağır topçunun istihdam bağlamına da dikkat çekmekte, kal'a topçuluğu ile seyyar orduya bağlı ağır topçuluğun şartlarının farklı olduğunu hatırlatmakta, sahra düzeninde gözlem yerinin çoğu kez bataryadan uzakta bulunmakta olduğunu, arazinin örttüğü hedeflerin ve yan mevzilerin yakın bir

gözlem noktasından alınan açının doğrudan bataryaya verilmesi rahatlığını ortadan kaldırmakta olduğunu, bu yüzden gözlem, batarya ve hedef üçgeninde açılar harita ve saha işaretleriyle yeniden kurulması gerektiğini ve bir kez belirlenmiş esas hattın her durumda geçerli olacağı varsayımına güvenilemeyeceğini bildirmektedir. Ayrıca komşu bataryaların nişan eksenini kısıtlamamak için yan mevzilerde atış yönünün oluşturduğu sınırlara dikkat çekilmektedir. Son bölümde yazar bazı geometrik şemalara ve sembollere, belirli referans noktaları ve kısaltmalara itiraz etmektedir. Bunların sahaya çevrildiğinde yeterince anlaşılır ve hızlı uygulanır olmadığını, hele hareket hâlinde gecikmeye yol açtığını söylemekte ve buna karşı kendi çizgisini açık biçimde koymakta, yeni hedef görüldüğünde sıfır hattının doğrudan bu hedefe çevrilmesini, açının temiz ölçülmesini, her topa açık komutla verilmesini ve atış ritminin ölçüye göre ayarlanmasını savunmaktadır. Böylece ölçünün birikmekte olduğunu, hatanın değil karar süresinin kısalmakta olduğunu ve isabet dağılımının tutarlı kalmakta olduğunu ifade etmektedir (Şefik Avni, 1912d, s. 168-169).

Zafer Gazetesi'nin 15. sayısında Şefik Avni yazısına devam etmekte ve tartışmanın artık hangi usulün sahada daha hızlı ve daha güvenilir uygulanmakta olduğu sorusunda düğümlemekte olduğunu belirtmektedir. Yazara göre mesele hatt-ı asliye gibi temel eksenler etrafında dolambaçlı hesaplar kurmak değil, yeni hedef görüldüğünde tek hamlede temiz ölçü almak ve her topa açık komut vermek olmalıdır. Bu nedenle gözlem yerinin sıfır çizgisinin doğrudan hedefe çevrilmesi, açı değerinin net okunması ve bu değer top başlarına gecikmeden aktarılması metnin ana çizgisini oluşturmaktadır. Yazar hız ve isabet dengesini araç ve tertibat üzerinden somutlaştırmaktadır. Gözlem yerinde ve batarya çevresinde kullanılmakta olan basit fakat taksimatlı yardımcı düzeneklerin, özellikle kısa mesafelerde açı okumayı hızlandıran sıyrık ya da nişan şahsı tertiplerinin, en çok vakit kaybedilen halkayı kısaltmakta olduğunu vurgulamaktadır. Bu sayede birkaç yüz metreye kadar mesafenin ve yan açının süratle okunmakta olduğunu ve bu değer sözle ve rakamla doğrudan top çavuşuna iletilmekte olduğunu bildirmekte, böylece eski açığı tadil et ve onun üstüne yan cebir ekle biçimindeki iki katmanlı işlemler yerine her seferinde

yeni hedef için temiz ve tek adımlı bir ölçünün uygulanmakta olduğunu savunmaktadır. Yazar önceki yazılarda önerilen kimi şemaların ve işaretlerin sahada yeterince anlaşılır olmadığını, hareket ve baskı altında uygulamada hata ve gecikme doğurduğunu söylemekte ve bu nedenle kuramsal doğruluktan çok uygulanabilirliğin esas alınması gerektiğini öne sürmektedir. Metin istihdam farkını da merkeze almaktadır. Kale topçuluğuyla seyyar orduya bağlı ağır topçuluğun koşullarının aynı olmadığını, sahra düzeninde gözlem yerinin çoğu kez bataryadan uzakta bulunduğunu, arazi örtüsünün ve yan mevzilerin sık değişmekte olduğunu, bu tabloda yakın gözlem noktasından alınan açının doğrudan bataryaya verilmesi rahatlığının bulunmadığını, bu yüzden açı ve yönün harita ve saha işaretleriyle her defasında yeniden kurulması gerektiğini ve bir kez belirlenmiş esas hattın her durumda geçerli olacağı varsayımının terk edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca küçük harita hatalarının pratikte tolere edilebilir olduğunu, saniye düzeyinde hassasiyet aramanın ağır topçunun fiili ritmiyle bağdaşmadığını hatırlatmaktadır. Yazı, karşı tarafça ileri sürülen bazı şekil ve örnek okumalarına verilen ayrıntılı cevaplarla kapanmakta, belirli referans noktaları üzerinden kurulan karmaşık geometrik dizgelerin sahaya çevrildiğinde iki işlem yerine tek işlem ilkesini bozmakta olduğunu ve özellikle yeni hedefe geçişte hata biriktirdiğini savunmakta ve son kertede şu çizgiyi ortaya koymaktadır: yeni hedef görüldüğünde sıfır çizgisi doğrudan bu hedefe tatbik edilmekte, açı temizlenmekte, her topa somut ve tekil değer verilmekte, ritim ise ölçü güvence altına alındıktan sonra yükseltilmektedir. Yazara göre tartışma 15. sayıda kuramsal saflık ile değil uygulanabilirlik ilkesiyle sonuçlanmakta, amaç hatayı büyütmeden karar süresini kısaltmak ve isabet dağılımını tutarlı kılmaktır (Şefik Avni, 1912e, s. 204-205).

Zafer Gazetesi'nin 16. sayısında M. K. tarafından kaleme alınan "Ağır Topçuluk" başlıklı metin, Şefik Avni'nin 11. sayıdaki yazısına bir cevap niteliği taşımaktadır. Yazara göre tartışmanın odağında ağır topçunun sahada geniş hedef ile dar hedef, takım ile batarya ve ölçü ile hız tercihlerini nasıl yöneteceği bulunmaktadır. Yazar, geniş hedeflerde ateşi tek bir takıma yığmanın hedef hattında

boş kesimler bırakabileceğini savunmaktadır. Bu yüzden yükün bir takım içindeki tek topa yayılması gerektiğini, böylece boşlukların daha düzgün biçimde kapatılmakta olduğunu ve etkinin hat boyunca daha eşit dağılmakta olduğunu belirtmektedir. Yazar, namlu boşaltma sırasında gözlemin sürdürülmesi fikrine prensipte katılmaktadır; ancak çatal takım üzerinden kurulmakta olduğunda sahada çoğu kez yalnız bir topun dolu kaldığını söylemektedir. Bu durumda namlu boşaltırken dahi gözlemden faydalanma imkânının fiilen sınırlı kaldığını bildirmektedir. Ona göre esas amaç kısa sürede sağlam bir ölçü elde etmektir ve aynı zamanda gereksiz cephanе sarfı önlenmelidir. Çatala ulaşıldığında şarapnel örtüsünün serme mantığıyla kurulmasını istemektedir. Kademelerin yalnız gevşek bir temas hattı oluşturulması, bilinçli biçimde üst üste binerek boşluk bırakılması gerektiğini söylemektedir. Çatal aralığının daraltılması ise sabit bir kalıba bağlanmamalıdır. Hedefin cinsi, görüş şartları ve rüzgâr dikkate alınmalıdır. Yazara göre her durumda tek bir standart genişlik dayatmak doğru değildir. Mesafeye bağlı düşüş payı ve yukarı alma miktarları somut sayılarla önceden belirlenmelidir. Top sınıfına göre kabul edilmiş sınır aşıldığında irtifa ve mesafe gecikmeden düzeltilmelidir. Bununla birlikte yazar mevcut yerli düzende bazı tertibat eksikleri bulunduğunu da açıkça kaydetmektedir. Bu sebeple küçük adımlı düzeltmeler için nişangâh taksimatı üzerinden pratik karşılıklar verilmesini önermektedir. Ona göre ölçü kesinleştirildikten sonra ritim yükseltilmelidir. Ölçü netleşmeden hızlandırma yapılmamalıdır. Yeni hedefe geçişte yazara göre eski hedef istikametinde namlu boşaltmadan dönmek her zaman doğru değildir. Bu uygulama yalnız yeni hedefin mesafe ilişkisi buna elverişli ise anlam taşımaktadır. Aksi hâlde kısa düşüş ve büyük irtifa hatası riski doğmaktadır. Bu nedenle geçiş eşiği önceden tayin edilmelidir. Şartlar uygun değilse eski hedefe namlu boşaltılmalı, ardından temiz bir ölçü ile yeni hedefe dönülmelidir. Hareketli hedeflerde ise çatal ilk anda doğru genişlikte kurulmalı ve örtü bundan sonra düzenli ve ölçülü bir hızla ilerletilmelidir. Terminoloji ve komut birliği de yazıda ayrı bir önem taşımaktadır. Yazar, ağır atış ve seri atış gibi tabirlerin karışmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Sınıf içinde aynı

sözün her seferinde aynı işi göstermesi zorunlu kabul edilmektedir. Komuta düzeninde batarya kumandanı ölçüyü ve genel seyri tutmaktadır. Takım kumandanları ise kendi toplarının ritmini bu ölçüye uydurmaktadır. Son kertede 16. sayıdaki bu metin tartışmayı uygulama zeminine indirmektedir. Hedefe göre çatal genişliği belirlenmektedir. Mesafe ve irtifa düzeltmesi somut sayılara bağlanmaktadır. Hedef değiştirmenin eşiği tanımlanmaktadır. Açık ve tek anlamlı bir komut dili istenmektedir. Amaç, cephaneyi israf etmeden isabet alanını sürekli kılmak ve karar süresini kısaltırken hatayı büyütmemektir (M. K., 1912, s. 223-224).

Zafer Gazetesi'nin 17. sayısında yayımlanan "Ağır Topçuluk" başlıklı yazı Yüzbaşı Halim tarafından Şefik Avni'ye cevaben kaleme alınmakta ve yazara göre temel mesele bir hedefe ateş sürülmekte iken aniden beliren ikinci hedefe nasıl ve hangi usulle dönüleceği olarak tarif edilmektedir. Yazar, eski hedefe ait yan ayarlarının cebirle düzeltilip yeni hedefe uyarlanması yolunun özellikle büyük yön değişimlerinde hatayı büyüttüğünü belirtmekte; gözlem yerinin bataryaya yakın bulunduğu durumlarda küçük açısız farkların menzilde metrelerce sapmaya dönüşebilmekte olduğunu, ayrıca rüzgâr, sıcaklık ve basıncın istikamet değiştiğinde aynı ölçüde etki göstermediğini ifade etmektedir. Bu sebeple yazara göre eski veriyi tadil etmek yerine sıfır hattının doğrudan yeni hedefe tatbik edilmesi ve yeni hedef için baştan temiz bir ölçü alınması gerekmektedir. Yazarın önerdiği işleyiş açıktır. Yeni hedef görünür görünmez açı doğrudan bu hedef üzerinde okunmakta, değer her topa ayrı ayrı ve açık komutla verilmekte, mesafe buna göre tayin edilmekte, ölçü kesinleştikçe atış temposu yükseltilmektedir. Yazar, karşı görüşün önerdiği ara basamakların yani eski ayarı hatırlama, gözlemden yeni açı ekleme veya çıkarma ve bunu her top için yeniden uyarlama işlem sırasının sahada hem zaman kaybettirdiğini hem de her adımda yeni bir hata imkânı doğurduğunu vurgulamaktadır. Yön köklü biçimde değiştiğinde esas olanın baştan ölçü almak olduğunu, doğruluk sağlanmadan hızlandırmaya gidilmesinin isabet dağılımını bozmakta ve cephaneyi tüketmekte olduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşımın ağır topçunun karar ânını sadeleştirmekte olduğu ve etkili atışa daha güvenli bir geçiş sağlamakta olduğu

bildirilmektedir. Yüzbaşı Halim aynı başlık altında 20. sayıda da devam etmekte ve bu kez kalede yürütülen ağır topçu atışını plan temelli bir düzene oturtmaktadır. Yazara göre önce hedef balon keşfi ve diğer kaynaklardan gelen bilgilerle plan üzerinde kesinleştirilmekte, ardından hedefin bataryanın esas hattına göre yana açıklığı hesaplanmakta, rüzgârın sürükleyici tesiri dikkate alınmakta ve bataryaya verilecek yan değeri buna göre belirlenmektedir. Şarapnelin saçılma genişliği topların sayısı ile birlikte ele alınmakta, bu yolla atış cephesi yanlar boyunca paylaştırılmakta ve boşluk bırakmadan bir örtü kurulmaktadır. Yazar görüş açısı ile yer açısını ayrı ayrı düşünmekte ve bu iki bileşeni topun yükseklik ayarına ve tapan süresine çevirmekte; şarapnel etkisinin hedef bölgesinde kalması için tapan süresinde küçük ve sabit bir indirim önermekte olduğunu ifade etmektedir. Uygulama sırası da yazara göre nettir. Plan üzerinden yan ve mesafe belirlenmekte, ilk atışlar yükseklik kontrolü için kullanılmakta, isabet doğrulandığında paylaştırılmış yanlar boyunca örtü ilerletilmektedir. Yanal sapmaları izlemek amacıyla bataryanın yanlarına küçük ölçü noktaları yerleştirilmekte, her atıştan sonra kaç yan sağa ya da sola girildiği kumandana bildirilmektedir. Böylece ölçme ve düzeltme döngüsünün planda başladığı, sahadan gelen kısa geri bildirimle sürdüğü ve örtünün hedef genişliği boyunca düzenli biçimde korunduğu belirtilmektedir (Yüzbaşı Halim, 1912, s. 236-237).

Bu metinler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Zafer Gazetesi'nde ağır topçuluk eğitiminin yalnız teknik ayrıntılardan ibaret görülmediği, doğrudan doğruya bir muharebe idaresi meselesi olarak ele alınmakta olduğu anlaşılmaktadır. Ağır topçunun ateşi, ölçülebilirlik, tekrar edilebilirlik ve komuta içinde yeknesaklık ilkeleri etrafında tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımda esas olan bireysel maharet değildir. Esas olan ölçünün doğru ve ortak şekilde alınması, bu ölçünün bütün toplara gecikmeden ve tek anlamlı bir dille verilmesi, sonra da hızın bu güvenilir zemin üzerinde yükseltilmesidir. Böylece ağır topçu ateşi rastgele bir ateş açma davranışı olarak değil, safhaları önceden tanımlanmış, hata ihtimali adım adım daraltılmış bir icra düzeni olarak tahayyül edilmektedir. Yazıların ortak çizgisi komuta ve terim

birliğini bir disiplin şartı hâline getirmekte, karar alma sürecini sadeleştirmekte ve hedef değişimi gibi kritik anları önceden tarif edilmiş eşiklere bağlamaktadır. Bu çerçevede ağır topçu artık yalnız uzak menzilli bir kuvvet değil, savaşın ritmini tayin eden bir yönlendirme aracı olarak konumlandırılmaktadır. Topçuluk için tarif edilen bu düzen, Osmanlı ordusunda ateş gücünün zihnen kurumsallaştırılmakta olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle bu metinlerde ağır topçu ateşi fiilen bir matematik, bir dil ve bir komuta meselesi hâline getirilmektedir. Bu durum, ordunun muharebeyi cesaret üzerinden değil, ölçü, tertip ve müşterek işleyiş üzerinden tanımlama yoluna girdiğini düşündürmektedir.

3. Terbiye: Ahlâk, Disiplin ve Yurttaşlık Şuuru

Askerlikte terbiye, sadece komutları uygulamak değildir. Asıl amaç, askerin bilgiyle birlikte karakter ve vazife şuurunu güçlendirmektir. Talim silahı kullanır; terbiye ne zaman, nasıl ve hangi ruhla kullanılacağını öğretir. Bu yapı üç ayak üzerinde durur: kişisel olgunluk (doğruluk, soğukkanlılık, emek disiplini), müşterek hareket (dayanışma, güven, birlik düzeni) ve vatandaşlık bilinci (vatan sevgisi, kanuna saygı, topluma karşı sorumluluk). Subay burada hem öğretmen hem örnektir; dili sade olur, doğru yerde ve zamanda bulunmayı benimsetir. Böylece disiplin içten kabul edilen bir düzene dönüşür. Zafer Gazetesi'ndeki metinler bu çerçeveyi somutlaştırır. Sıhhiye yazıları, harita okuma ve sahra tertibiyle zamanında doğru yerde olma ilkesini öne çıkarır. “Orduda Terbiye” dizisi, neferin elini olduğu kadar kalbini ve zihnini de yetiştirmeyi savunur; sınıflar arası dayanışmayı, komutan–er güvenini, aile ve toplum karşısındaki ödevleri işler. Böylece eğitimle kazanılan beceri, terbiye ile kalıcı bir askeri şahsiyete dönüşür.

Zafer Gazetesi'nde terbiye ile ilgili ilk olarak 7. sayıda Şefik Avni tarafından kaleme alınan “Sıhhiye Zâbitânının Ta‘lim ve Terbiyesi” başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazıda sıhhiye zabitanın yalnız tıbbi bilgiyle yetinmesinin kâfi görülmemekte olduğu bildirilmektedir. Yazara göre bu zabıt askeri hayatın dilini, usulünü, tertibini bilmekle yükümlü sayılmaktadır. Harita okumayı, kroki çıkarmayı, bunları arazi üzerinde tatbik etmeyi öğrenmiş olması istenmektedir. Bunun gerekçesi

savaşın kendine mahsus bir dili bulunmakta olmasıdır. Askeri emrin şekli, kelimeleri ve yazılış tarzı anlaşılardan sahadaki tertibat kavranmamaktadır. Doktor muharebe kızıştığında bile soğukkanlı kalmakla yükümlü tutulmaktadır. Cenevre hükümlerine riayet ederek görevini sürdürmesi beklenmektedir. Kıta ilerlerken de geri çekilirken de vazifesini bırakmaması istenmektedir. Metin sıhhiye teşkilatının harp içindeki yerini açıkça tarif etmektedir. Tabip bazen kıtada, bazen sıhhiye bölümünde, bazen seyyar hastanede yahut menzilde yahut karargâhta görevlendirilmektedir. Bu görevlerin her biri yürüyüş düzenine, konaklama tertibine, muharebe tertibine bağlı işlemektedir. Bu sebeple zabitin yürüyüş hızını mesafeye çevirebilmesi gerekli görülmektedir. Birliğin hareketine bakarak ilk yardım noktasını ve seyyar hastane yerini zamanında seçmesi de şart kabul edilmektedir. Yardımın hangi yönden ve ne vakit ulaşacağını önceden kestirebilmesi beklenmektedir. Yazı sıhhiye zabitanın askerin dilini anlamasını da zorunlu tutmaktadır. Doktor tıbbi durumları kendi meslek kelimeleriyle anlatmaktadır. Bir piyade bu anlatımı her zaman kavrayamamaktadır. Tersinden bakıldığında emir ve raporlardaki askeri terimler tıbbın dışından gelmektedir. Bu terimler anlaşılmadıkça muharebe planı okunamamaktadır. Tertibatın ruhu da kavranmamaktadır. Bu nedenle sıhhiye zabitanın harita üzerinden hareket etmeyi öğrenmiş olması istenmektedir. Kısa ve öz rapor tutması, harp ceridesi yazması, sahada süratle karar verebilmesi zorunlu görülmektedir. Metin zamanında hazır bulunmanın hayati önem taşıdığını da vurgulamaktadır. En ehil cerrah dahi geç kaldığında vazifesini eksik icra etmektedir. Buna karşılık daha sınırlı imkânı olan bir tabip doğru yerde ve doğru anda bulunuyorsa çoğu kez maksada daha iyi hizmet etmektedir. Sonuç olarak yazı sıhhiye zabitanı her şeyden önce tabip olarak tanımlamaktadır. Bununla beraber sahada faydalı olabilmesi için temel askerlik bilgisine, arazi üzerinde hareket usulüne ve emir zinciri içindeki yerine hâkim olması gerektiği belirtilmektedir. Bu askerlik bilgisinin tababeti gölgelemeyecek ölçüde kalması da şart koşulmaktadır. Bu sınırın nasıl çizileceğinin bir sonraki yazıda ayrıca ele alınacağı bildirilmektedir (Şefik Avni, 1912f, s. 81-82).

Şefik Avni yazısına “Zâbitân-ı Sıhhiyenin Ta‘biye Nokta-ı Nazarından Ta‘lim ve Terbiyesi” başlığı ile 9. sayıda devam etmektedir. Bu metinde yazar, tabip önce tabiptir ilkesini korurken, görevini aksatmayacak ölçüde askeri bilgi ve disiplin talep etmektedir. Ona göre hedef; tabibi taktik karar verici yapmak değil, komutanın maksadını anlayıp uygulanabilir sıhhiye tertibini hızla kurabilecek düzeyde müşterek bir dil kazandırmaktır. Yürüyüş düzeni, birlik açılmaları, zaman–mesafe hesabı, harita okuma, kroki çıkarma, emrin standardı ve kısa rapor yazımı gibi başlıklarda pratik ve sınırlı bir eğitim önerilmektedir. Yazar, birlik komutanı ile tabip arasında ortak dayanak kurulmadıkça sahra sıhhiye hizmetlerinin aksadığını belirtir. Bazı yüklerin kaçınılmaz olarak kıta tarafından taşınması gerektiğini, tabip sayısının her yerde yeterli olmayacağını, bu yüzden basit ve acil önlemlerin (güneş çarpması, su hijyeni gibi) kıta seviyesinde de bilinmesi gerektiğini vurgular. Karşılığında tabibin de, askerin temel tertip ve hareket mantığını bilerek sıhhi destek hattını gerçek zamanlı yönetebilmesi istenir. Metin, iki tarafın da görev alanını aşmadan birbirinin işini kolaylaştırdığı bir müşterek çalışma düzeninin sahadaki asıl ihtiyaç olduğunu net bir dille göstermektedir (Şefik Avni, 1912g, s. 106-107).

Zafer Gazetesi’nde “Orduda Terbiye” başlığıyla birçok sayıda yayımlanan bir yazı dizisi bulunmaktadır. Dizinin 15. sayıda yer alan ilk metninde yazara göre ordudaki asıl eksik neferin zihnini ve ruhunu eğiten terbiye boyutunda ortaya çıkmaktadır. Talimnameler ve nizamlar maddi talime büyük ağırlık vermektedir. Buna karşılık ahlâk ve maneviyat geri planda kalmakta ve bu durum ciddi bir boşluk yaratmaktadır. Yazar bu noktada Avrupa ordularını örnek göstermektedir. Avrupa ordularında eğitim literatürünün yalnız talim ve muharebe tekniğinden ibaret kalmadığını, neferin karakterini, cesaretini ve görev şuurunu besleyen metinler ve uygulamalarla desteklendiğini söylemektedir. Aynı ihtiyacın Osmanlı ordusu için de geçerli olduğunu ifade etmektedir. Yazar tarihten verdiği örneklerle başarıyı silahın değil silahı kullanan insanın kalbi ve iradesi belirlemektedir demektedir. Yeniçeri Ocağı’nın manevi bağlarla ayakta durduğunu, destan ve kahramanlık anlatılarının uzun süre toplu ruhu canlı tuttuğunu hatırlatmaktadır. Bununla birlikte çağın

değiştiğini, eski şekillerin aynen tekrar edilmesinin mümkün olmadığını da özellikle belirtmektedir. Metin modern ordunun görevinin yalnız savaş ilanıla başlamadığını vurgulamaktadır. Yazara göre toplum hayatı zaten sürekli bir mücadele içindedir. Ordu barış döneminde de örnek olmakta, ortak değerleri taşımakta, dayanıklılığı ve görev şuurunu diri tutmaktadır. Bu sebeple terbiye meselesinin savaş anına ertelenmesi kabul edilmemektedir. Yazar bu yüzden orduda terbiye konusunu ciddiyetle gündeme almak üzere gazete sayfalarında bir dizi başlatmayı üstlendiğini bildirmektedir. Meslektaşlarını katkı vermeye çağırmaktadır. Amacının tek başına hüküm vermek değil eksik kalan bu sahayı ortak bir düşünce zemini hâline getirmek olduğunu söylemektedir. Yazı sonunda maddi talim ile manevi terbiyenin yan yana yürütülmesi hâlinde silahın gücünün insan iradesiyle birleşeceğini ve daha bütünlüklü bir askeri düzen kurulabileceğini savunmaktadır (A.H., 1912a, s. 201-202).

Gazetenin 16. sayısındaki metinde yazara göre orduda terbiye yalnız talimle sınırlı bir beceri değildir. Zabit efradın hem öğretmeni hem de karakterini şekillendiren kişidir. Metin milleti savaşa hazırlamanın sadece silah kullanmayı öğretmek anlamına gelmediğini vurgulamaktadır. Aynı anda yarışçı bir eğitim anlayışıyla kabiliyetlerin geliştirilmesi ve ordunun ahlâkının yüceltilmesi hedeflenmektedir. Bu yaklaşım ordular milletlerle birdir, toplumsal hayatta birbirlerini aynı ölçüde etkiler düşüncesini somut bir programa dönüştürmektedir. Yazar bu görevin karmaşıklığını kabul etmektedir. Nizamnamelerin birkaç satırda bırakmakta olduğu yükün tarihi ve akli dayanaklarla genişletilmesini istemektedir. Böyle bir zabitan anlayışı talep edilmektedir. Metnin ikinci bölümü yazarı daha somut bir çizgiye getirmektedir. Yazar ileri sürdüğü esasların kâğıt üzerinde kalmamasını istemektedir. Bölük düzeyinde uygulanabilecek pratik bir kılavuz teklif edilmektedir. Amaç eğitimi ağırlaştırmak değildir. Amaç gereksiz adımları ayıklamak ve işe yarayan bölümleri öne çıkarmaktır. Zabitin meslek bilgisini güçlü bir milli duyguyla birleştiren bir eğitim düzeni savunulmaktadır. Subaylar askeri mektepler ve sivil eğitimciler arasında samimi bir iş birliği kurulması istenmektedir.

Bu düzende talim yalnız teknik bir öğrenme sayılmamaktadır. Talim ortak değerleri besleyen ve hizmet şuurunu kuvvetlendiren bir bütün hâline gelmektedir. Metin ordunun asıl gücünün önce neferin zihninde ve vicdanında yerleşmekte olduğunu bildirmektedir (A.H., 1912b, s. 217).

Yazının 20. sayıdaki devamında yazara göre muharebe hiçbir zaman tek başına yürüyen bir iş değildir. Her birlik başka birliklerle bağlıdır ve müşterek hareket etmek zorundadır. Bu nedenle her askerin zihninde birlik duygusu yerleşmeli, saldırı ve girişkenlik fikri sürekli olarak işlenmelidir. İlk hamleyi yapan tarafın üstün gelmesi çoğu kez moral etkiden doğar. Silahı titreyen ve sonucu yalnız süngü hücumuna bırakan kişinin kaçmaya meyilli olacağı, buna karşılık atılğan askerin moral gücünün katlanarak artacağı vurgulanır. Bu çerçevede muallimlik ile terbiyecilik birleşir. Özellikle piyade keşif kolları geniş aralıklarla ama ortak vazifeye bağlı çalışmayı öğrenmelidir. Piyade sahada yalnız değildir, süvari keşif ve haber getirir, topçu yolu açar ve hücumu hazırlar. En küçük birlik bile sıkıntılı anlarda yanındaki sınıflardan destek göreceğini bilmeli, bu güveni daima diri tutmalıdır. Büyük bir muharebenin evreleri ve sınıflar arası işbirliği bütün er ve zabıtlere aynı doğrultuda anlatılmalıdır. Asıl kuvvet komutan ile erin arasındaki güven bağında toplanır. Komutan, kişiliği, bilgisi, görgüsü ve insani tavrıyla her gün örnek olursa erler görevlerinin kutsallığına daha çok inanır. Kendisine ve silahına güvenen asker sükûnet ve sebat gösterir, müşterek taarruz fikrini bırakmaz. Böyle bir ortamda disiplin ve intizam kolaylaşır, muharebe usulleri zahmetsizce uygulanır. Yazarın önerdiği terbiye programının omurgası da budur. Askerlik hizmetinin anlamını kavratmak, ordunun vatani savunmakla yükümlü olduğu gerçeğini yerleştirmek, vatan sevgisini beslemek, savaşın ahlaki değerini doğru anlatmak ve her yerde iş birliği ile birlik ruhunu güçlendirmek (A.H., 1912c, s. 274-275).

Yazar 21. sayıda konuya devam etmekte ve hayatta zorlukların tabii olduğunu, bu zorluklar karşısında yılgınlığa düşmek yerine düşünce, teşebbüs, sebat ve disiplin gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir. Gençliğin geçici olduğu hatırlatılmakta, insanın hastalık ve sıkıntı ihtimalini önceden düşünerek ölçülü ve

tedbirli yaşamasının öğütlenmekte olduğu ifade edilmektedir. Yazar yalana, öfkeye, kibre ve özellikle ahlaksızlığa karşı uyarmakta, bu unsurların insanı içeriden çürütmekte olan başlıca tehlikeler olduğunu söylemekte ve bunlara karşı vicdan, namus ve irade ile set çekilmesi gerektiğini bildirmektedir. Yazara göre nefer her şeyden önce bir ailenin evladıdır ve terhis sonrası kendi ailesini kurmakla en büyük mesuliyetini üstlenmektedir, bu nedenle genç yaşta karşılaşılan cazibelere karşı kendini koruyacak ahlaki alışkanlıklar kazanmak elzem görülmektedir. Aile kuracak kişinin evin düzenini bilmesi, eşe ve evlada karşı vazifesini bilmesi, çocukların eğilimlerini bizzat takip ederek doğru örnek sunması istenmektedir. Yazar bunun yanında şahsi olgunluğun tek başına kâfi gelmediğini vurgulamakta, insanın toplum içinde yaşamakta olduğunu ve başkalarına muhtaç bulunduğunu hatırlatmaktadır. Bu yüzden kendin için istemediğini başkasına yapmamak esasa alınmalıdır demektedir. Görülmesi istenen iyiliklerin önce kişinin kendi davranışında görünür hâle gelmesi talep edilmektedir. Toplum saadeti için güç ve imkânların birleştirilmesi zaruri sayılmakta, insanlar arasındaki kefaletin adalet ve kardeşlik temeline dayanması gerektiği savunulmaktadır. Başkasının canına, hakkına, onuruna ve inancına zarar vermemek, nazik, bağışlayıcı, hoşgörülü ve dayanışmacı olmak temel şartlar olarak gösterilmektedir. Yazar herkesin faydalı bir hayat sürmekle yükümlü olduğunu söylemekte, bir meslek edinmeyi zorunlu görmekte, ailenin de o mesleğe hazır bulunmasını gerekli saymakta ve başarının çalışmayla kazanılmakta olduğunu vurgulamaktadır. Emeğin karşılığının alın teriyle kazanıldığı düsturunun boş bir söz olmadığını, insanlığın ilerleyişinin akıl emeği ve bilek emeğiyle mümkün olmakta olduğunu ifade etmektedir (A.H., 1912d, s. 290-291).

Zafer Gazetesi'nin 22. sayısındaki metinde yazara göre ilerlemeyi sağlayan unsur gösterişli birkaç kişi değildir, asıl yükü sebatla çalışan adsız çoğunluk taşımaktadır. Tembellik hayat karşısında nankörlük olarak görülmektedir. Gençlerin askere gelmeden önce bir meslek edinmiş olması istenmektedir ve terhis sonrasında bu mesleği geliştirmeye devam etmeleri öğütlenmektedir. Silah altındaki sürenin mesleki gelişimi durdurmakta olduğu hatırlatılmakta, bu kaybın askerlik esnasında

verilecek eğitimle telafi edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Yazar kışlanın tam anlamıyla bir okul olamayacağını kabul etmektedir ancak meslek gruplarına göre düzenlenecek konuşmaların, uygulamalı anlatımların ve gezilerin büyük fayda vereceğini savunmaktadır. Ziraî nefer için gübreleme bilgisi ve modern tarım araçlarının kullanımı örnek gösterilmektedir, bağcılıkta hastalıkla mücadele gibi doğrudan sahaya dönük konuların işlenmesi istenmektedir ve fabrika ile imalathane ziyaretlerinin görüleni dersle birleştiren pratik bir öğrenme ortamı sunduğu bildirilmektedir. Yazara göre ordudaki eğitim ekonomik aklın ve toplumsal ahlakın güçlenmesini de hedeflemektedir. İşçi ile sermayedar arasındaki çekişmelerin hukuk ve iktisat kurallarına bağlı, hızlı ve barışçıl yollarla çözülmesi gerektiği savunulmaktadır. Sendikal hakların ve ortak dayanışmanın meşru sınırlar içinde öğretilmesi talep edilmektedir ve iş, düzen, ihtiyat, tasarruf, karşılıklı kefalet ve dayanışma başlıca erdemler olarak sunulmaktadır. Yazar terbiyenin nihai hedefini sağlam fikir ve sağlam vücut birlikteliği olarak özetlemektedir. Bireyin kendine, ailesine ve topluma karşı görevlerini bilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İyi evlat, iyi eş, iyi baba, iyi arkadaş ve nihayetinde iyi nefer ile vatansız vatandaş olmanın aynı terbiyenin birbirine bağlı halkaları olduğu ifade edilmektedir. Bu anlatıda askeri terbiye yalnız kışla içindeki disiplin olarak değil mesleki faydayı artıran, toplumsal barışı besleyen ve kişiyi hem ahlaken hem zihnen olgunlaştıran bir yol olarak gösterilmektedir (A.H., 1912e, s. 302-303).

Son olarak yazının 24. sayıdaki devamında, yazara göre orduda terbiye, neferin yalnız bireysel ahlâkını değil, siyasi şuurunu da geliştirmelidir. Çünkü her milletin dili, âdeti ve hedefi farklıdır ve bu farklılıklar içinde ortak yaşamı mümkün kılan şey kanuna saygı ile vatandaşlık bilincidir. Subay, eski düzen ile yeni düzenin farklarını sade bir dille açıklar, meşrutiyetin sağladığı hakların ancak nizam ve sorumlulukla değer kazandığını anlatır, ittihat fikrini körükleyen bilgileri tarafsız biçimde aktarır. Aile kökenli ihmal ve taassubun sürüklediği gençlerin zihinlerine vatan sevgisini ve hukuk hürmetini yerleştirmek esas görev sayılır; bu yapılırken devletin teşkilatı, idarenin işleyişi ve vatandaşlık ödevleri günlük hayattan örneklerle

somutlaştırılır. Metin, siyasi terbiyenin propaganda değil, ölçülü izah ve serinkanlı tartışma olduğunu vurgular; haklar ile vazifelerin birlikte öğretilmesini ister ve bir nefer bile bu bilinci içselleştirirse bunun kıymetli bir kazanım olacağını belirtir. Sonuçta amaç, hürriyetin keyfiliği olmadığını kavrayan, kanunun üstünde başka bir irade tanımayan, birlikte yaşama iradesine bağlı bir nefer yetiştirmektir; böyle bir terbiye, ordunun savaş meydanındaki direncini ve barış zamanındaki iç düzenini aynı anda güçlendirir (A.H., 1912f, s. 324-325).

Sonuç ve Öneriler

Zafer Gazetesi'ndeki yazılar, Osmanlı ordusunda insan unsurunu merkeze alan bütünlüklü bir anlayışın olgunlaştığını göstermektedir. Metinler, silah ve araç bilgisinin tek başına yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Etkili bir ordu için teknik talim ile zihni ve ahlâki terbiye birlikte ilerlemelidir. Komuta dili, ölçü düzeni ve ortak yöntemler yerleşmeden ateş gücünün sahada kalıcı sonuç üretmediği anlaşılmaktadır.

Topçuluk yazıları, gözlem ve ölçüm doğruluğu ile disiplinli düzeltme döngüsünü ön plana çıkarmaktadır. Çatal atışı, rüzgâr ve arazi etkisi, mermi israfının önlenmesi ve komuta bildirimlerinin standardı temel ilkeler olarak sunulmaktadır. Sınıflar arası eşgüdüm sağlandığında mevzi, atış ve manevra birbiriyle uyum kurmaktadır. Bu çerçevede, ateşin değerini zamanlama ve yer seçimi ile ilişkilendirerek doktrini uygulamaya dönüştürmektedir.

Sıhhiye yazıları, tabiplerin yalnız tıbbı dayanan bir mesleki kimlikle yetinemeyeceğini belirtmektedir. Harita okuma, kroki çıkarma, zaman mesafe hesabı ve rapor standardı gibi alanlarda asgari yeterlilik istenmektedir. Zamanında ve doğru yerde bulunamayan en yetkin uzmanlığın etkisiz kaldığı örneklenmektedir. Kıta ile sıhhiyenin görev alanlarını aşmadan birbirini tamamladığı bir çalışma düzeni sefer hizmetinin sürekliliğini temin etmektedir.

Terbiye yazıları, neferin karakter, vatandaşlık ve vazife şuurunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Vatan sevgisi, kanuna saygı, müşterek hareket ve emek disiplini temel dayanaklar olarak sunulmaktadır. Kışlanın bir okul olmadığı

kabul edilmekte, ancak konferans, uygulama ve geziler yoluyla meslek bilgisi ile askeri görev bilinci arasında köprü kurulabileceği gösterilmektedir. Böyle bir terbiye, barışta iç düzeni ve savaşta dayanıklılığı aynı anda desteklemektedir.

Bütün metinler birlikte okunduğunda üç sonuç öne çıkmaktadır. Birincisi, müşterek bir dil ve ölçü kültürü zorunlu hâle gelmektedir. Emir, rapor ve gözlem aynı kavram setiyle yazılmadığında eşgüdüm zayıflamaktadır. İkincisi, sınıflar arası dayanışma ve zamanında bilgi akışı sonuç üzerinde belirleyici olmaktadır. Keşif, topçu, piyade ve sıhhiyenin birbirini gerçek zamanlı beslemediği durumda te'sir azalmakta ve telefata artmaktadır. Üçüncüsü, teknik beceri ancak ahlâki sebat ve görev şuuruyla kalıcı güç üretmektedir.

Bu bulgular, eğitim programlarının tasarımına doğrudan yön vermektedir. Müfredat, atış tekniği ve taktik kadar terbiye ve vatandaşlık eğitimini de içermelidir. Ortak komuta dili ve raporlama usulleri bütün sınıflarda aynı biçimde öğretilmelidir. Topçu, piyade, süvari ve sıhhiyeyi bir araya getiren müşterek tatbikatlar erken aşamada düzenli olarak yapılmalıdır. Harp ceridesi, kısa rapor ve harita çalışmaları karar süreçlerini hızlandıran bir alışkanlık hâline getirilmelidir.

Son kertede ortaya çıkan çerçeve açıktır. Silahın ötesindeki asıl kuvvet, iyi öğretilmiş yöntemler ile sağlam karakterin birleşmesinden doğmaktadır. İnsan unsurunu güçlendiren bu yaklaşım, ordunun barış zamanındaki düzenini pekiştirmekte ve savaş alanındaki direncini artırmaktadır. Eğitim ile terbiye birlikte yürütüldüğünde komuta akışı netleşmekte, ölçü ve zamanlama tutarlılığı sağlanmakta ve ateş gücü gerçek değere kavuşmaktadır. Bu sentez, *Zafer Gazetesi*'nin ortaya koyduğu tarihi tecrübenin güncel karşılığını oluşturmaktadır.

Kaynakça

- A. H. (1912a). Ordu'da Terbiye, *Zafer*, S. 15, ss. 201-202.
A. H. (1912b). Orduda Terbiye, *Zafer*, S. 16, ss. 217.
A. H. (1912c). Orduda Terbiye, *Zafer*, S. 20, ss. 274-275.
A. H. (1912d). Orduda Terbiye, *Zafer*, S. 21, ss. 290-291.
A. H. (1912e). Orduda Terbiye, *Zafer*, S. 22, ss. 302-303.
A. H. (1912f). Orduda Terbiye, *Zafer*, S. 24, ss. 324-325.
İsimsiz. (1912). M. C. İsimli Yazara Okuyucu Mektubu, *Zafer*, S. 10, ss. 118-119.

- İsimsiz. (1912). Zafer Risalesi Vasıtasıyla Mim Cim Beye Açık Mektup, *Zafer*, S. 16, ss. 226.
- Karaman, M. A. (2017). *II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı askeri matbuatı ve siyasi hayattaki rolü*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kaymakam Ziya. (1912). Hukuk-ı Zabitan, *Zafer*, S. 1, ss. 5-6.
- Kulelili Avni. (1912). Hukuk-i Zabitan, *Zafer*, S. 9, ss. 103-104.
- M. K. (1912). Ağır Topçuluk, *Zafer*, S. 16, ss. 223-224.
- M.C. (1912a). Zabitanın Te'hili Meselesi, *Zafer*, S. 5, ss.54-55.
- M.C. (1912b). Zabitanın Te'hili Meselesi, *Zafer*, S. 11, ss.134.
- M.C. (1912c). Zabitanın Te'hili Meselesi, *Zafer*, S. 17, ss.232.
- Şefik Avni. (1912a). Sıhhiye Zâbitânının Ta'lim ve Terbiyesi, *Zafer*, S. 7, ss.81-82.
- Şefik Avni. (1912b). Ağır Topçu Endaht Ta'limnâmesine Dair Musahebelerden, *Zafer*, S.10, ss.125-126.
- Şefik Avni. (1912c). Ağır Topçu Endaht Ta'limnâmesine Dair Musahebelerden, *Zafer*, S.11, ss.139-141.
- Şefik Avni. (1912d). Ağır Topçuluğa Dair Musahabeler, *Zafer*, S. 7, ss.78-79.
- Şefik Avni. (1912e). Ağır Topçuluk, *Zafer*, S. 13, ss.168-169.
- Şefik Avni. (1912f). Ağır Topçuluk, *Zafer*, S. 15, ss. 204-205.
- Şefik Avni. (1912g). Zâbitân-ı Sıhhiyenin Ta'biye Nokta-ı Nazarından Ta'lim ve Terbiyesi, *Zafer*, S. 9, ss.106-107.
- Yüzbaşı Halim. (1912). Ağır Topçuluk, *Zafer*, S. 17, ss.236-237.
- Yüzbaşı İsmail Hakkı. (1912a). Makineli Tüfenkler Kesik Atış ile Mesafeyi Nasıl Bulurlar, *Zafer*, S. 14, ss.189.
- Yüzbaşı İsmail Hakkı. (1912b). Makineli Tüfenklerin Muharebe Endahtına Hazırlık Talimleri, *Zafer*, S. 25, ss.335-336.
- Yüzbaşı Mehmed Ali. (1912). Makineli Tüfenklerde Kalkanların Fayda ve Mahzurları, *Zafer*, S. 8, ss.94-95.
- Yüzbaşı Mehmed Arif. (1912a). Hayat-ı Zabitan, *Zafer*, S. 24, ss.321.
- Yüzbaşı Mehmed Arif. (1912b). Hayat-ı Zabitan, *Zafer*, S. 25, ss.330-331.
- Yüzbaşı Mehmed Arif. (1912c). Hayat-ı Zâbitan, *Zafer*, S. 26, ss.343.
- Yüzbaşı Mehmed Arif. (1912d). Hayat-ı Zâbitan, *Zafer*, S. 27, ss.355-356.
- Yüzbaşı Mehmed Arif. (1912e). Makineli Tüfenklerin Ehemmiyetleri ve Endahtları Hakkında Birkaç Söz, *Zafer*, S. 3, ss. 29-30.

Extended Abstract

This extended abstract reads *Zafer*, a late-Ottoman military newspaper, as a workshop where technical modernization and moral-institutional formation are deliberately joined into a single, teachable ensemble. Rather than treating training as narrow drill or weapons handling, the texts analyzed—serial columns on machine-gun employment, heavy artillery observation and fire control, guidance for the medical service, essays on officerly conduct, and debates over officers' household economies—converge on one proposition: operational effectiveness rests on a shared language of command, stable methods of measurement and evaluation, and a consciously cultivated ethos of dignity, responsibility, and civic belonging. In this construction, the press is not a passive mirror of barracks life but an arena of professional publicness in which procedures, virtues, and expectations are argued, tested, codified, and disseminated. The study's corpus spans technical instructionals on

machine-gun fire distribution and range-finding; multi-part treatments of heavy artillery bracketing, deflection, grouping, and order phrasing; prescriptive pieces for medical officers that define a “military minimum” beyond clinical virtuosity; an ethic of daily conduct that elevates punctuality, saluting, cleanliness, and study into professional habits; and a lively dialogue on officers’ marriage (“te’hil”), family dignity, and the case for a state-backed Officers’ Family Fund. Methodologically, the analysis combines close reading of key terms and command formulae with attention to the serial logic by which later installments refine earlier claims; a light quantitative pass over recurrent vocabulary (discipline, order, correctness, measure, honor, nation) clarifies the preferred moral-technical register; and scenario sensitivity highlights how the texts stage instruction—what counts as a clean order, a responsible method, a timely decision, and how such standards become repeatable. One axis of findings concerns personnel, morale, and social security. Zafer insistently ties officerly dignity to household stability. Young lieutenants, entering service with modest pay, shoulder obligations to parents, siblings, and their own nascent families. Against the fragility introduced by illness and early death, the paper rejects episodic charity in favor of an institutional solution: a publicly anchored Officers’ Family Fund that protects widows and orphans, stabilizes expectations, and grounds morale in predictable guarantees. Within this frame, the marriage debate is not treated as a private lifestyle choice but as a question of discipline and honor. An Istanbul-based calculation warns that early marriage at low pay degrades dignity through debt and dependence; a provincial rejoinder notes lower rents and provisions outside the capital, the corrosive morale effects of isolation, and a broader demographic necessity after war losses. A mediating view reframes the issue as one of habits and institutionalization: gradual reform and locally adapted thresholds—not unreflective European imitation—best reconcile dignity with demographic recovery. Running through the discussion is a careful sense of public communication: reforms sometimes require prudence; habits have inertia; manuals of manners matter because the officer represents the army to society off-duty as well. Zafer thus scripts a “civic grammar” that binds household budgeting to public comportment, extending discipline beyond the parade ground. A second axis treats training as measurable method. The machine-gun essays explicitly displace heroic marksmanship with standardized choreography: effects depend on pre-agreed distributions and concise common orders rather than on individual flair. Targets are partitioned; sectors assigned; each gun engages its share at ordered sight settings; interim bursts for sensing range are used sparingly; changes in target or sector propagate through the team via uniform phrases. Adherence to regulations is recoded from bureaucratic fetish into performance culture: measurement makes speed meaningful; without measurement, haste wastes ammunition and initiative. Even protective shields are treated instrumentally—sometimes valuable as psychological cover, often costly in concealment, observation, and mobility—so their use is conditional and procedural rather than talismanic. Heavy artillery elaborates the same logic with a richer geometry. Observation seeks a reliable zero line, brackets with short and over, applies deflection corrections, and tightens groupings only after the geometry is validated. Time and shells devoted to a clean bracket are reclassified from loss to guarantee; cluttered chains of intermediate adjustments compound error; command should concentrate observation and keep order phrases transparent (“how many right, from which gun,” etc.). When wind, haze, or ground conditions obscure fall-of-shot, the fix is to widen groups, confirm across guns, and maintain an internal cadence that remains tactically irregular to the enemy but standardized within the unit. Crucially, when azimuth shifts materially, the process restarts: measure first, then accelerate. What emerges is a discipline that is numeric, grammatical, and moral at once: numbers underwrite the grammar of orders; grammar,

faithfully repeated, becomes a habitus of restraint and correctness under stress. The medical guidance completes the triangle by specifying the “military minimum” for clinicians. The medical officer is first a physician, yet clinical excellence alone fails without map reading, sketching, march calculus (converting time to distance), command language, and an understanding of evacuation chains from company aid to field hospitals and line-of-communications nodes. A less gifted surgeon who arrives punctually at the right place may do more good than a brilliant one who arrives late. Here timeliness is operational literacy: knowing distances and routes, anticipating the tempo of a moving battle, and translating medical priorities into the army’s space-time grammar. Rather than demoting medicine, Zafer integrates it with logistics and communication so that care becomes deliverable, not merely excellent in abstraction. A third axis, explicitly named “terbiye,” addresses character formation and civic consciousness as inseparable from drill. The target profile is steadiness, veracity, tireless application, cooperation, and an internalized accountability to law and nation. The officer is at once teacher and exemplar: he instructs in plain language, enforces punctual presence, rewards quiet courage, and repeats movements until they become second nature. The “attack spirit” is recoded as moral poise: initiative generates psychological superiority; hesitation gifts momentum to the enemy; the bayonet should culminate prepared confidence, not patch over unpreparedness. Essays on the “life of the officer” make this ethos concrete. They narrate a quasi-German routine—study, relentless punctuality, a carefully maintained saluting culture, cleanliness, and elegance—without empty ceremonialism. Saluting is the visible ligament of hierarchy and mutual respect; punctuality is the temporal grammar of trust; reading and writing are vocational obligations that sustain doctrinal fluency. The unit is likened to a household to emphasize duty rather than privilege: the commander bears responsibility for instruction; errors persisting after honest effort are treated as cues to revisit method before blaming the soldier. Small disciplines—clean uniform, kept appointments, a civil tongue—are presented as the infrastructures of larger ones. Across these axes, the press emerges as a language standardizer. Zafer is meticulous about phrasings: what a clean order sounds like; when to switch from sensing to effect; how to reassign sectors under stress; which terms must remain uniform across units. The common lexicon is not mere style; it is the infrastructure of coordination. Range ladders, deflection values, forks and brackets, sectors and shares are the hinges by which fire distribution and mutual support work; by repeating them in print, exemplifying them in model orders, and embedding them in realistic scenarios, the newspaper routinizes a “grammar of doing” that travels across units and time. Likewise, social terms—dignity, honor, household responsibility—support sustained attention, willingness to obey, and initiative without vanity. Three implications follow for the history and practice of military education. Doctrinal texts should be read alongside pieces on conduct and social welfare because they aim at the same outcome: reliability under stress. Standardization of language is a strategic asset in an army coping with rapid technological change and uneven experience; common phrases shorten decision loops and reduce error. Realism in training—silhouettes that resemble battlefield targets, drills that force rapid range assessments, habitual sector reshuffles—prepares not only the eye and hand but the nerves and the tongue. Zafer keeps tensions visible, and preserving them keeps the reading honest: between a “dignity threshold” for marriage and pronatalist imperatives; between stylized German routines and Ottoman household budgets; between medical autonomy and the compulsion to think in routes and schedules. None of these contradictions dissolve the project; they animate a live conversation that replaces bravura with method, eloquence with clarity, and episodic charity with institution. In sum, Zafer aligns measure, method, and moral character into a reproducible model of

soldiering. In machine-gun teams this looks like disciplined sector assignments, uniform orders, and a clean transition from sensing to effect; in artillery, like reliable zero lines, deflection corrections, and the courage to pause for a sound bracket before unleashing fire; in medical service, like maps, sketches, march tables, and punctual presence; in the officer's household, like budgets compatible with dignity and a structural backstop for misfortune; and in public, like kept appointments, a proper salute, and a civil tongue. On the eve of the Balkan Wars, amid fiscal constraint and organizational flux, the newspaper's wager was to stitch these elements into a common language that any unit could learn. Reading that wager through Zafer's serial arguments and exemplars identifies the press as a central—if underappreciated—actor in Ottoman military transformation: a medium that built combat power beyond the weapon by standardizing how soldiers think, speak, and stand together.